

II. ULUSLARARASI
MEVLANA
İLÂHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ

4-6 Mayıs 2018
ŞANLIURFA

GAP ZİRVESİ

Editörler
Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ
Zhanuzak ALİMGEREY

KONGRE ÖZET KİTABI

İKSAD YAYINEVİ-2018
ISBN 978-605-9885-88-1

KONGRE ÖZET KİTABI

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ

4-6 Mayıs, 2018

Şanlıurfa

Editörler

Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ
Zhanuzak ALIMGEREY

İKSAD YAYINEVİ®

(TC. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINEVİ RUHSAT NUMARASI: 2014/31220)
TÜRKİYE

TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853

E-mail: info@iksad.com

www.iksad.org www.iksadkongre.org

Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.

Iksad Publications - 2018©

Yayın Tarihi: 15.05.2018

ISBN – 978-605-9885-88-1

KONGRE KÜNYESİ

KONGRE ADI

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ

TARİHİ VE YERİ

4-6 Mayıs 2018, ŞANLIURFA

DÜZENLEYEN KURUM

İKSAD- İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Mustafa TALAS

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Mustafa Latif EMEK

GENEL KOORDİNATÖR

Kaldygul ADILBEKOVA

KOORDİNATÖR

Zhanuzak ALIMGEREY

KONGRE DİLLERİ

Türkçe, İngilizce, Arapça, Rusça

FOTOĞRAF GALERİSİ

...ZİRVE'DE ÇEKİLEN TÜM RESİMLERE İKSAD KONGRE TOPLULUĞU FACEBOOK GRUBUNDAN ULAŞABİLİRSİNİZ.

ULUSLARARASI HAKEMLİ

BİLİM VE DANIŞMA
KURULU

ULUSLARARASI GAP ZİRVESİ

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

DR. ABDULHAMİT ŞUAYB	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. A.S. KİSTAUBAYEVA	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDULHALİM AYDIN	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDİKALIK KUNİMJAN	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDİGAPPAR MAVLYANOV	KYRGYZSTAN NATIONAL ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDULLAH KIRAN	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ADEM ÜZÜMCÜ	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
DR. ADNAN OKTAY	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. ADİL AKINCI	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET BOZYİĞİT	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET GÜNDÜZ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AKIN YİĞİN	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMED SALİH ABDULVEHHAB	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET İHSAN KAYA	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET KAYAĞLU	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET BERKİZ TURP	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ADNAN KİRMİT	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET KULAŞ	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMED LİD	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET SOLMAZ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET MAZLUM	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET ULUSOY	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. AİOMİ KITAGAVA	TOHOKU ÜNİVERSİTESİ
DR. AKİRA HIBIKI	TOHOKU ÜNİVERSİTESİ
DR. AKMARAL S. SYRGAKBAYEVA	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİ EROL	EGE ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİ RIZA GÜL	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİA R. MASALİMOVA	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALLA A. TIMOFEVA	VLADİVOSTOK DEVLET EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALMA T. AKAJANOVA	ABAY KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AMANBAY MOLDİBAEV	TARAZ DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ANATOLİY LOGİNOV	UKRAYNA ŞEVÇENKO LUGAN MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ARMAĞAN KONAK	MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU ÖZMERDİVANLI	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU TUNCER	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. ASLI GÜLER	ORDU ÜNİVERSİTESİ
DR. A.S. KIDIRŞAYEV	MAKHAMBET U. BATI KAZAKİSTAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. ATIF MUHAMMED EL EKRET	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. ATILA DOĞAN	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. ATİLLA YÜCEL	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. AYLA KAŞOĞLU	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYSLU B. SARSEKENOVA	ORLEU MİLLİ KALKINMA ENSTİTÜSÜ
DR. AYŞE ATAY	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
DR. AYTEN ER	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYŞE YANARDAĞ	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. BAHİT KULBAEVA	S.BAYBEŞEV AKTOBE ÜNİVERSİTESİ
DR. BAKİT OSPANOVA	H.AHMET YESEVİ ULUSLARARASI KAZAK-TÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. BARIŞ AYTEKİN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

DR. BARIŞ YILDIZ	GÜMÜŞHANEÜNİVERSİTESİ
DR. BAZARHAN İMANGALİYEVA	K.ZHUBANOV AKTOBE DEVLET BÖLGE ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKİR BULUÇ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKZHAN B. MEYRBAEV	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BELGİN AYDINTAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BERRİN GÜZEL	ADNAN MENDERESÜNİVERSİTESİ
DR. BENGÜ HIRLAK	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. B.K.ZAYADAN	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BİROL YILDIRIM	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. BİRTEEN EMRE	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. BİZENA BİJO	TİRAN TARIM ÜNİVERSİTESİ
DR. BOTAGUL TURGUNBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CANAN GAMZE BAL	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. CANER KARAVİT	MİMAR SİNANÜNİVERSİTESİ
DR. CEMAL İNCE	GAZİOSMANPAŞAÜNİVERSİTESİ
DR. CEMİL ÖRGEV	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. CEYLAN GAZİ UÇKUN	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CHOLPON TOKTOSUNOVA	RASULBEKOV KIRGIZ EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CİHAN SEÇİLMİŞ	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CYNTHIA CORREA	SAO PAULO ÜNİVERSİTESİ
DR. COŞKUN ERDAĞ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. D.K.TÖLEGENOVA	MAKHAMBET U. BATI KAZAKİSTAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. DİNARAKHAN TURSUNALİEVA	RASULBEKOV KIRGIZ EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. DURSUN KÖSE	MEHMET AKİF ERSOYÜNİVERSİTESİ
DR. DZHAKİPBİK A. ALTAEV	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. EBRU GÜHER	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
DR. EDA DİNERİ	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. EDİZ GÜRİPEK	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. ELBEYİ PELİT	AFYONKOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. ELENA BELİK VENİAMİNOVNA	VLADİVOSTOK DEVLET EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. EMİN ARSLAN	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. ENGİN ÇAKIR	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
DR. ENGİN KANBUR	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. ERDİNÇ ŞAHİNÖZ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ERKAN ALSU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. EŞREF SAVAŞ BAŞCI	HİTİT ÜNİVERSİTESİ
DR. FATİH TÜRKMEN	KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
DR. FATMA FEHİME AYDIN	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. FATMA ÖZTÜRK DAĞABAKAN	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. FETHİ DEMİR	YÜZÜNCÜ YILÜNİVERSİTESİ
FERAY KABALCIOĞLU	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. FİLİZ METE	BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
DR. FUJİMAKİ HARUYUKI	TOTTORİ UNİVERSİTY
DR. FUNDA BUGAN	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. F. ZİŞAN KARA	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. GEORGE RUDIC	MONTREAL PEDAGOJİ ENSTİTÜSÜ
DR. G.I. ERNAZAROVA	AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. GİZEM AKBULUT	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. GÖKHAN KERSE	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. GÖNÜL ERDEM NAS	BARTIN ÜNİVERSİTESİ

DR. GULMİRA ABDİRASULOVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. GHULAM DASTGEER	PAKİSTAN AIR ÜNİVERSİTY
DR. GULŞAT ŞUGAYEVA	DOSMUKHAMEDOV ATYRAU DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. GUZEL SADYKOVA	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. GÜLAY KARAMAN	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. GÜLCAN AVŞİN GÜNEŞ	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. GÜLSÜN ERİGÜÇ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. HACER ARSLAN KALAY	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. HACER MUTLU DANACI	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. HACI YUNUS TAŞ	YALOVA ÜNİVERSİTESİ
DR. HASAN COŞKUN	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. HASAN TUTAR	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. HARUN DEMİRKAYA	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. HAKAN CANDAN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. HAKAN EVİN	ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HALE ALAN	BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
DR. HALİL AKMEŞE	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HALİL KAZANASMAZ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HANİFİ MURAT MUTLU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. HATİCE KADIOĞLU ATEŞ	İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
DR. HATİCE NUR GERMİR	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. HAYRİYE IŞIK	NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. HEDİYE ŞİRİN AK	ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
DR. HİMMET KARADAL	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. HİKMETULLAH ERTAŞ	NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ
DR. HİROSHİ NAKAHARA	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. H.KÂMİL BİÇİCİ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN ÇETİN	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
DR. HİKMET DİNÇ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN KOTAMAN	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN ERİŞ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. HÜSEYİN YAŞAR	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM BOZACI	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM KILIÇ	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM TÜRKERİ	GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. İBRAHİM TÜRKOĞLU	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. İLKE BEZEN TOZKOPARAN	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. İLYAS AKHİSAR	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. İLYAS ERPAY	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. İRFAN KALAYCI	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
DR. İSA ÇELİK	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL ŞAH HAREM	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. İSAEVNA URKİMBAEVA	ABILAY HAN ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL GÜMÜŞ	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL GÜNEŞ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMAİL SEKİ	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
DR. İSMET ŞAHİN	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
DR. K.A.TLEUBERGENOVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KADRİ KURAM	BARTIN ÜNİVERSİTESİ
DR. KALEMKAS KALİBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ

DR. KARLIGASH BAYTANASOVA	AL – FARABI KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KELES NURMAŞULI JAYLIBAY	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KEMAL EROL	YÜZÜNCÜ YILÜNİVERSİTESİ
DR. KENJEHAN MEDEUBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. KENAN İLARSLAN	AFYON KOCATEPEÜNİVERSİTESİ
DR. KENES JUSUPOV	M. TINIŞBAYEV KAZAK ARAÇ VE İLETİŞİM AKADEMİSİ
DR. KULAŞ MAMİROVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. LATKİN A. PAVLOVIC	VLADİVOSTOK DEVLET EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MALİK YILMAZ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MAHABBAT OSPANBAEVA	TARAZ DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAHA HAMDAN ALANAZİ	RİYAD KRAL ABDÜLAZİZ TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
DR. MAHBUB UL ALAM	BANGLADESH İSLAMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAİRA ESİMBOLOVA	KAZAKİSTAN NARKHOZ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAİRA MURZAHMEDOVA	AL – FARABI KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MERİNA B. VLADIMIROVNA	VLADİVOSTOK DEVLET EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MAVLYANOV ABDİGAPPAR	KIRGIZİSTAN ELARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. MASAYA SAITO	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET AKSARAYLI	DOKUZ EYLÜLÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET ALİ TÜRKMENÖĞLU	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET AVCI	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET BURHANETTİN COŞKUN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET DİKKAYA	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET EMİN USTA	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHTAP GÜL ALTAŞ	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET SAİT ŞAHİNALP	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET SALİH MERCAN	BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET OKUR	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET RECEP TAŞ	YÜZÜNCÜ YILÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET TUNÇER	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MEHMET YÜCENURŞEN	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. MELTEM KESKİN KÖYLÜ	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. MENEKŞE KILIÇARSLAN	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
DR. MERT KARTAL	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. METİN ATEŞ	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
DR. METİN KOPAR	ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MİNE ERSEVİNÇ	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
DR. MİRAÇ EREN	ONDOKUZ MAYISÜNİVERSİTESİ
DR. MUHAMMED ASIF YOLDAŞ	AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
DR. MUHAMMAD ISMAEEL RAMAY	BAHRİA UNİVERSİTY
DR. MUHSİN HALİS	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT BAHADIR	ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT DİLMAÇ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT KARAHAN	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. MURAT YILMAZ	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MURATHAN KEHA	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSA ÖZATA	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA AKMAN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ÇAKIR	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ÇAĞLAYANDERELİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA KARAAĞAÇLI	GAZİ ÜNİVERSİTESİ

DR. MUSTAFA METE	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA ŞİT	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA TALAS	NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
DR. MUSTAFA SEVER	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. MUTLU ÖZGEN	T.C. BAŞBAKANLIK VAKIFLAR GENEMÜDÜRLÜĞÜ
DR. NADEJDA HAN	E.A. BUKETOV KARAGANDA DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. NECATİ DEMİR	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. N. GAMZE ILICAK	İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
DR. NİHAN BİRİNCİOĞLU	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. NAZİFE AKAN	TOROS ÜNİVERSİTESİ
DR. NOBUAKİ TAKEDA	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. NİLGÜN PAKSOY	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. N.N. KERMANOVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. NURAN AKŞİT AŞIK	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
DR. NURHAN PAPATYA	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
DR. NURETTİN BELTEKİN	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. NURAY PAMUK ÖZTÜRK	ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DR. NURİ KAVAK	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. OKTAY AKTÜRK	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. OSMAN KUBİLAY GÜL	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. OZAN DENİZ YALÇINKAYA	DİCLE ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER ÇAKIN	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
DR.ÖMER OKAN FETTAHLIOĞLU	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖZLEM GÜZEL	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER METİN	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖMER UĞUR	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. RAHMİ YÜCEL	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
DR. RÖVŞEN MEMMEDOV	SUMGAYIT DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. RAMAZAN KHALIFE	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. RUSTEM KOZBAGAROV	M. TINIŞBAYEV KAZAK ARAÇ VE İLETİŞİM AKADEMİSİ
DR. RÜŞTÜ YAYAR	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. RYO YAMADA	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. SABİNA ABİD	ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
DR. SADETTİN PAKSOY	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. SUSIN HASENEYN EL-HUDHUDİ	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. SALİH YEŞİL	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. SARASH KONYRBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. SEDAT CERECİ	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. SELAHATTİN AVŞAROĞLU	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
DR. SELAHATTİN KAYNAK	19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
DR. SELÇUK BURAK HAŞILOĞU	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. SELİN SERT SÜTÇÜ	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SERKAN ÇALIŞKAN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. SEVCAN YILDIZ	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SİBEL BAYRAM	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
DR. SİBEL MEHTER AYKIN	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DR. SİNAN GERÇEK	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
DR. SHİGEKO KAMISHIMA	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. SUAT KOLUKIRIK	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SUZAN HAVLIOĞLU	HARRAN ÜNİVERSİTESİ

DR. ŞABAN ÇETİN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. SERAP KILIÇ ALTUN	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞAFAK KAYPAK	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞARA MAJITAYEVA	E.A. BUKETOV KARAGANDA DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞAYAN ULUSAN	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞEFİK ÖZDEMİR	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. ŞİRİN ŞENGEL	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. TAKAŞI HASUNI	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. T. M. ABDULFETTAH MUHAMMED	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. TANSU HİLMİ HANÇER	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
DR. TSENDİN BATTULGA	MOĞOLİSTAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ
DR. T.O. ABİSEVA	KAZAKH STATE WOMEN'S TEACHER TRAINING UNIVERSITY
DR. TUGHRAL YAMIN	PAKİSTAN NATIONAL UNIVERSITY OF SCIENCE
DR. TÜLAY ORTABAĞ	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. TÜRKMEN TAŞER AKBAŞ	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. UĞUR KURTARAN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. ULBOSIN KIYAKBAEVA	ABAY KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. USAM FARUK İMAM	EL EZHER ÜNİVERSİTESİ
DR. ÜMMÜGÜLSÜM CANDEĞER	T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
DR. ÜMRAN TÜRKYILMAZ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. VELİ URHAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. VECİHİ SÖNMEZ	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. VERA ABRAMENKOVA	RUSYA AİLE VE EĞİTİM ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ
DR. VEYSEL BOZKURT	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DR. VEYSEL ÇAKMAK	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
DR. VEYSİ GÜNAL	HARRAN ÜNİVERSİTESİ
DR. VLADEMİR VISLIVİY	UKRAYNA MİLLİ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. WAKAKO SADAHIRO	SAPPARO CITY ÜNİVERSİTESİ
DR. WALİ RAHMAN	SARHAD UNIVERSITY OF SCIENCE & INFORMATION
DR. YANG ZİTONG	WUHAN ÜNİVERSİTESİ
DR. YASEMİN ERTEK MORKOÇ	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
DR. YASİN ÇAKIREL	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. YASİN DÖNMEZ	KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
DR. YASSER ALİ MUHAMMED ALİ	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. YAVUZ SELİM DÜĞER	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
DR. YOSHIO KANAZAKI	TOHOKU UNIVERSITY
DR. YUNUS EMRE TANSU	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. YÜCEL GELİŞLİ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ZEHRA HAJRULAI-MUSLIU	CYRIL METHODIUS ÜNİVERSİTESİ
DR. ZEKAI ÖZTÜRK	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ZEKERİYA NAS	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
DR. ZİA UR REHMAN	A/P NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DR. ZEYNEP KARAÇOR	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
DR. ZUHAL ÖNEZ ÇETİN	UŞAK ÜNİVERSİTESİ
DR. ZÜBEYİR BAĞCI	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DR. ZÜLEYHA YILMAZ	ORDU ÜNİVERSİTESİ

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ PROGRAMI

4 MAYIS 2018

Saat: 09:00 – 12:00

PİRİ REİS SALONU

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ahmed ÜRKMEZ

Yazar isimleri	Bildiri Adı
Arş. Gör. Erkan BAYSAL Arş. Gör. Özkan ŞİMŞEK	“LEYSE Fİ’L-İMKÂN” TARTIŞMALARI BAĞLAMINDA BİKAİ’NİN “TEMHİDÜ’L-ERKÂN” VE “DELÂLETÜ’L-BURHÂN” RİSALELERİ
Doç. Dr. Ahmed Ürkmez	TARİKAT-İ MUHAMMEDIYYE ÇEVİRİLERİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ
Arş. Gör. Ayşe TURHAN	GAZZALÎ ÖNCESİ KELAMDA MANTIK KARŞITLIĞININ NEDENLERİ
Arş. Gör. Elmas Gülhan ÇAM	EŞ’ARİ’NİN ESERLERİNDE BİR DELİLLENDİRME YÖNTEMİ OLARAK ŞİİRLE İSTİŞHAD
Fatmanur CERAN	İLK DÖNEM MÜSLÜMAN KELAMINDA AKIL YÜRÜTME METOTLARI VE MANTİKİ FORMLARI
Arş. Gör. Aslı MENEKŞE	MU’TEZİLİ VE FELSEFİ KÜLTÜRÜN EŞ’ARİ’YE ETKİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah PAKOĞLU	DİN FELSEFESİNİN TEMEL DAYANAKLARINDAN BİRİSİ OLMASI BAĞLAMINDA FELSEFE-SOSYOLOJİ İLİŞKİSİNE BİR BAKIŞ
Arş. Gör. Ömer Faruk AKPINAR Betül AKPINAR	SAHABENİN KUR’ÂN BİLGİSİNE FARKLI BİR BAKIŞ: İBN KESİR TEFSİRİNDE SAHABENİN KUR’ÂN’DAN İKTİBASLARI
Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan ALKIŞ	İSLAM HUKUKUNDA GIDA KATKI MADDELERİ
Arş. Gör. Özkan ŞİMŞEK Arş. Gör. Erkan BAYSAL	“LEYSE Fİ’L-İMKÂN” TARTIŞMALARINDA BURHÂNEDDİN İBN EBİ ŞERİF
Doç. Dr. Ahmed ÜRKMEZ	YENİ NESİL İLÂHİYAT/İSLÂMÎ İLİMLER FAKÜLTELERİNİN HADİS BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ PROFİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Arş. Gör. Ömer Faruk AKPINAR	EBÜ BEKR EL-BEZZÂR’IN (Ö. 292/905) HAYATI, ESERLERİ VE HADİSÇİLİĞİ
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah PAKOĞLU	HZ. PEYGAMBER’İN MODEL OLUŞU BAĞLAMINDA AHLAKIN KAYNAĞI PROBLEMİNE BİR BAKIŞ
Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan ALKIŞ	İSLAM HUKUKUNDA İSTİHALE VE İSTİHLAK

- Her bir sunum için 10 dk.’lık süre ayrılmıştır. Bu sebeple sunumlarınızda temel kitabi bilgiler ve tanımları açıklamaktan kaçınarak yaptığınız çalışmanın özüne değininiz.
- Sunum sıralaması, soru cevap ve oturumla ilgili tüm hususlarda Kongre Tüzel Kişiliği’ni temsilen Oturum Başkanları yetkilidir.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ PROGRAMI

6 MAYIS 2018

Saat: 09:00 – 12:00

PİRİ REİS SALONU

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ

Yazar isimleri	Bildiri Adı
Dr. Öğr. Üyesi Hacı ÇİÇEK Dr. Öğr. Üyesi Osman KAYA	BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA HER DÖNEMDE MUHTAÇ OLDUĞUMUZ ÖZELLİKLERDEN: İTKÂN ERDEMİ
Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN	MÜSLİM'İN EL-CÂMİU'S-SAHİH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ
Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ (<i>Davetli Konuşmacı</i>)	ÇAĞDAŞ FELSEFEDE İMANI TEMELLENDİRME PROBLEMİ
Dr. Öğr. Üyesi Enver BAYRAM	İSMAİL HAKKI BURSEVİ'NİN RUHU'L-BEYAN ADLI TEFSİRİ BAĞLAMINDA MUHKEM VE MÜTEŞABİH AYETLERE BAKIŞI
Erol ÇETİN	DİNİ TECRÜBENİN İNSAN HAYATINI YÖNLENDİRMEDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ
Arş. Gör. Mehmet Emrullah DURAN	DİN- KORKU İLİŞKİSİNİN PSİKOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ
Şeyma Nur ZARARSIZ	MESNEVİ ŞERHLERİ SÖZLÜĞÜ 2
Arş. Gör. Hacı SAĞLIK Arş. Gör. Mehmet AKİNCİ	VARLIĞIN/VAROLMANIN İYİ VEYA KÖTÜ OLMASI DÜŞÜNCESİNİN İBN SİNÂ VE ARTHUR SCHOPENHAUER ÜZERİNDEN ANALİZİ
Dr. Öğr. Üyesi Osman KAYA Dr. Öğr. Üyesi Hacı ÇİÇEK	YUSUF SURESİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ GENÇLERİNE ROL MODEL OLACAK İFFET TİMSALİ: HZ. YUSUF
Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN	BUHÂRİ'NİN EL-CÂMİU'S-SAHİH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ
Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ (<i>Davetli Konuşmacı</i>)	ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TAKLİT KARŞITLIĞI; AFGANİ, ABDUH VE MUSA CARULLAH ÖRNEĞİ
Dr. Öğr. Üyesi Enver BAYRAM	KUR'AN-I KERİMDE MODEL İNSAN: HZ. YUSUF
Erol ÇETİN	İNANCIN İMAN HAYATINA YANSIMASI BAĞLAMINDA DEİZME ELEŞTİREL BİR BAKIŞ
Arş. Gör. Mehmet Emrullah DURAN	İSLAMOFOBİK DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞIN PSİKOLOJİK KURAMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ
Arş. Gör. Hacı SAĞLIK Arş. Gör. Mehmet AKİNCİ	PLATON VE ARİSTO FELSEFESİNDE EDEBİYAT SANATININ ONTOLOJİK TEMELLERİ

- Her bir sunum için 10 dk.'lık süre ayrılmıştır. Bu sebeple sunumlarınızda temel kitabi bilgiler ve tanımları açıklamaktan kaçınarak yaptığınız çalışmanın özüne değininiz.
- Sunum sıralaması, soru cevap ve oturumla ilgili tüm hususlarda Kongre Tüzel Kişiliği'ni temsilen Oturum Başkanları yetkilidir.

ÖNSÖZ

Değerli bilim insanları,

4-6 Mayıs tarihleri arasında Şanlıurfa'da düzenlediğimiz Uluslararası Hakemli GAP Zirvesi kapsamında 8 farklı bilimsel eksenli kongreyi başarıyla gerçekleştirmiş olmanın gururunu yaşıyoruz.

Binlerce yıllık geçmişi ile dünyanın en eski yerleşim merkezi olan ve peygamberler şehri olarak da anılan Şanlıurfa tarih boyunca tıptan, felsefeye kadar bir çok alanda ilklere öncülük yapan önemli bir medeniyet merkezi olmuştur. Çok sayıda millet, kültür, din ve siyasi oluşuma beşiklik yapan ve Antik Kültürünün temsilcileri Sabiiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar bölgede tarih boyunca büyük bir uyum içerisinde birlikte yaşamışlardır. Dünyanın bilinen ilk üniversitesi de yine binlerce yıl önce Harran'da kurulmuştur.

Ekonomiden sağlık bilimlerine, tarihten teknik bilimlere kadar hemen her alanda 688 eser başvurusunun alındığı ve tüm eserlerin hakemlerimizce titizlikle değerlendirilerek 379 çalışmanın kabul edildiği GAP ZİRVESİ 632 akademisyene ev sahipliği yapmıştır.

Akademik çalışmalarıyla kongrelerimize ve bilim dünyasına katkıda bulunan birbirinden değerli katılımcılarımıza, zirvemizin hazırlık aşamasından itibaren desteğini her aşamada hissettiğimiz zirve başkanımız Sayın Prof. Dr. Mustafa TALAS beyefendiye, düzenleme kurulu üyelerimiz sayın Dr. Hüseyin ERİŞ ve Dr. Hasan ÇİFTÇİ beyefendilere, Öğr. Gör. Sayın Feray KABALCIOĞLU BÜÇÜK hanımefendiye; Başta Doç. Dr. Ümran TÜRKÜLMAN ve Doç. Sevean YILDIZ hanımefendiler olmak üzere katılımcılarımızın eşsiz eserlerini bizlerle buluşturan bilim ve danışma kurulu üyelerimize, koordinatörlerimize, teşrifleriyle bizleri onurlandıran davetli akademisyenlerimize ve emeği geçen herkese çok teşekkür eder, bu eşsiz eserin bilim dünyasına hayırlı olmasını dilerim.

Mustafa Latif EMER
Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	I
FOTOĞRAFLAR	II
BİLİM KURULU	III
PROGRAM	IV
ÖNSÖZ	V

ÖZETLER

Erkan BAYSAL & Özkan ŞİMŞEK <i>'LEYSE Fİ'L-İMKÂN' TARTIŞMALARI BAĞLAMINDA BİKAİ'NİN 'TEMHİDÜ'L-ERKÂN' VE 'DELÂLETÜ'L-BURHÂN' RİSALELERİ</i>	1
Ahmed Ürkmez <i>TARİKAT-İ MUHAMMEDİYYE ÇEVİRİLERİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ</i>	2
Ayşe TURHAN <i>GAZZÂLÎ ÖNCESİ KELAMDA MANTIK KARŞITLIĞININ NEDENLERİ</i>	3
Elmas Gülhan ÇAM <i>EŞ'ARİ'NİN ESERLERİNDE BİR DELİLLENDİRME YÖNTEMİ OLARAK ŞİİRLE İSTİŞHAD</i>	4
Fatmanur CERAN <i>İLK DÖNEM MÜSLÜMAN KELAMINDA AKIL YÜRÜTME METOTLARI VE MANTIKİ FORMLARI</i>	5
Aslı MENEKŞE <i>MU'TEZİLÎ VE FELSEFİ KÜLTÜRÜN EŞ'ARİ'YE ETKİSİ</i>	6
Abdullah PAKOĞLU <i>DİN FELSEFESİNİN TEMEL DAYANAKLARINDAN BİRİSİ OLMASI BAĞLAMINDA FELSEFE-SOSYOLOJİ İLİŞKİSİNE BİR BAKIŞ</i>	7
Ömer Faruk AKPINAR & Betül AKPINAR <i>SAHABENİN KUR'ÂN BİLGİSİNE FARKLI BİR BAKIŞ: İBN KESİR TEFSİRİNDE SAHABENİN KUR'ÂN'DAN İKTİBASLARI</i>	8
Alpaslan ALKIŞ <i>İSLAM HUKUKUNDA GIDA KATKI MADDELERİ</i>	9
Özkan ŞİMŞEK & Erkan BAYSAL <i>YENİ NESİL İLÂHİYAT/İSLÂMÎ İLİMLER FAKÜLTELERİNİN HADİS BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ PROFİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME</i>	10
Ahmed ÜRKMEZ <i>YENİ NESİL İLÂHİYAT/İSLÂMÎ İLİMLER FAKÜLTELERİNİN HADİS BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ PROFİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME</i>	11
Ömer Faruk AKPINAR <i>EBÛ BEKR EL-BEZZÂR'IN (Ö. 292/905) HAYATI, ESERLERİ VE HADİSÇİLİĞİ</i>	12
Abdullah PAKOĞLU <i>HZ. PEYGAMBER'İN MODEL OLUŞU BAĞLAMINDA AHLAKIN KAYNAĞI PROBLEMİNE BİR BAKIŞ</i>	13
Alpaslan ALKIŞ <i>İSLAM HUKUKUNDA İSTİHALE VE İSTİHLAK</i>	14
Hacı ÇİÇEK & Osman KAYA <i>BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA HER DÖNEMDE MUHTAÇ</i>	15

OLDUĞUMUZ ÖZELLİKLERDEN: İTKÂN ERDEMİ	
Emine ERDOĞAN <i>MÜSLİM'İN EL-CÂMİU'S-SAHÎH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ</i>	16
Mustafa ÜNVERDİ <i>ÇAĞDAŞ FELSEFEDE İMANI TEMELLENDİRME PROBLEMİ</i>	17
Enver BAYRAM <i>İSMAİL HAKKI BURSEVİ'NİN RUHU'L-BEYAN ADLI TEFSİRİ BAĞLAMINDA MUHKEM VE MÜTEŞABİH AYETLERE BAKIŞI</i>	18
Erol ÇETİN <i>DİNİ TECRÜBENİN İNSAN HAYATINI YÖNLENDİRMEDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ</i>	19
Mehmet Emrullah DURAN <i>DİN-KORKU İLİŞKİSİNİN PSİKOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ</i>	20
Şeyma Nur ZARARSIZ <i>MESNEVÎ ŞERHLERİ SÖZLÜĞÜ 2</i>	21
Hacı SAĞLIK & Mehmet AKİNCİ <i>VARLIĞIN/VAROLMANIN İYİ VEYA KÖTÜ OLMASI DÜŞÜNCESİNİN İBN SÎNÂ VE ARTHUR SCHOPENHAUER ÜZERİNDEN ANALİZİ</i>	22
Osman KAYA & Hacı ÇİÇEK <i>YUSUF SURESİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ GENÇLERİNE ROL MODEL OLACAK İFFET TİMSALİ: HZ. YUSUF</i>	23
Emine ERDOĞAN <i>BUHÂRÎ'NİN EL-CÂMİU'S-SAHÎH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ</i>	24
Mustafa ÜNVERDİ <i>ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TAKLİT KARŞITLIĞI; AFGANİ, ABDUH VE MUSA CARULLAH ÖRNEĞİ</i>	25
Enver BAYRAM <i>KUR'AN-I KERİMDE MODEL İNSAN: HZ. YUSUF</i>	26
Erol ÇETİN <i>İNANCIN İMAN HAYATINA YANSIMASI BAĞLAMINDA DEİZME ELEŞTİREL BİR BAKIŞ</i>	27
Mehmet Emrullah DURAN <i>İSLAMOFOBİK DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞIN PSİKOLOJİK KURAMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ</i>	28
Hacı SAĞLIK & Mehmet AKİNCİ <i>PLATON VE ARİSTO FELSEFESİNDE EDEBİYAT SANATININ ONTOLOJİK TEMELLERİ</i>	29
Veysi ÜNVERDİ <i>MODERNİTENİN DİNİ: DEİZM</i>	30

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

‘LEYSE Fİ’L-İMKÂN’ TARTIŞMALARI BAĞLAMINDA BİKAÎ’NİN ‘TEHDİMÜ’L- ERKÂN’ VE ‘DELÂLETÜ’L-BURHÂN’ RİSALELERİ

Arş. Gör. Erkan BAYSAL

Bingöl Üniversitesi, baysal-85@hotmail.com

Arş. Gör. Özkan ŞİMŞEK

Bingöl Üniversitesi, zkansimsek@gmail.com

ÖZET

İslam felsefesi ve kelâmın en önemli konularından biri, Allah-âlem ilişkisidir. Bu ilişkinin anlamlandırılması ve yorumlanmasında sıfatlar merkezi rol oynamaktadır. Bu nedenle sıfatlar; teolojik, felsefi ve kelâmî düşüncenin bütün aşamalarında belirleyici olmuştur. Başta İbn Sinâ (ö. 428/1037) ve Farabî (ö. 339/950) olmak üzere Meşşâî geleneğe mensup İslam filozoflarının Allah tasavvuru ve Allah-âlem ilişkisi hakkındaki yaklaşımları, “mûcib bi’z-zât” kavramı ekseninde oluşmaktadır. Onlara göre âlemin Allah’tan sudur etmesi, dikey ve zorunlu bir süreci ifade etmektedir. Ancak kelamcılar ve Gazzâlî gibi İslam filozofları, Allah’ın ulûhiyet vasfı, yaratma, kudret ve iradesine sınırlama getirdiğini ileri sürerek bu yaklaşıma şiddetle karşı çıkmışlardır. Tam da bu bağlamda Allah’ın mevcut âlemden daha iyisine kadir olup olmadığı, salah ve aslahın Allah’a vacip olup olmadığı tartışılmıştır. Allah’ın fâil-i muhtar olduğunu ve O’nun irade sıfatını merkeze koyanların kahir ekseriyeti, mevcut âlemden daha iyisinin imkânını savunmuşlardır. Onlara göre bunun aksini savunmak ise Allah’ın “mûcibûn bi’z-zât” olmasını gerektirmektedir.

Allah-âlem ilişkisinde Yüce Allah’ın irade sıfatını merkeze koyan ve kudretin sınırlandırılmasını reddeden Gazzâlî, (ö. 505/1111) İhyâ ve Cevâhir gibi eserlerinde “leyse fi’l-İmkân ebde’u mimmâ kân” (mevcut âlemden daha iyisi mümkün değildir) ifadelerine yer vermiştir. Bu ifadenin kendisine ait olup olmadığı, ona ait olması durumunda reddedilmesi veya kabul edilmesi konusunda farklı yaklaşımlar sergilenmiş ve bu minvalde farklı risaleler yazılmıştır. Bu konuda risale yazarlardan biri de Burhaneddîn İbrahim İbn Ömer el-Bikaî’dir (ö.885/1480).

Bikaî, bu konuda iki risale yazmıştır. Birincisi, “tehdîmü’l-erkân fi leyse fi’l-İmkân ebde’u mimmâ kân” diğeri ise “Delâletü’l-burhân ‘âla enne fi’l-İmkân ebde’u mimmâ kân” mahtut risaleleridir. Birinci risalede mevcut âlemden daha iyisinin mümkün olmadığı düşüncesini çürütmeye odaklanmakta; ikincisinde ise onun mümkün olduğunu temellendirmeye çalışmaktadır. Bikaî, sözü geçen risalelerde mevcut âlemden daha iyisinin aklî ve naklî olarak mümkün olduğunu temellendirmeye çalışmaktadır. Ona göre bunun aksini savunmak ise akla ve naslara aykırı olduğu gibi Yüce Allah’ın kudretini de sınırlandırmaktadır. Bu nedenle Gazzâlî, bunu ya farklı bir anlamda söylemiş ya da bu meyandaki ifadeler, onun kitaplarına sokuşturulmuştur. Mümkün âlemden daha iyisinin bulunduğu halde Allah’ın onu yaratmaması, cimrilik ve acziyeti gerektirdiği iddiasını doğru görmemektedir. Allah’ın mümkünler arasından bir tanesini seçip ve diğerlerini terk etmesini tamamen O’nun tanrılık vasfının bir gereği olarak değerlendirmektedir.

Anahtar kelimeler: Bikaî, Gazzâlî, Leyse fi’l-İmkân, Kudret, Cimrilik.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

TARİKAT-İ MUHAMMEDİYYE ÇEVİRİLERİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Ahmed ÜRKMEZ

Pamukkale Üniversitesi, aurkmez@pau.edu.tr

ÖZET

Osmanlı Dönemi'nin önemli müderris ve muhaddislerinden Birgivi Mehmed Efendi'nin (981/1573) Arapça olarak kaleme aldığı *et-Tarikatü'l-Muhammediyye*, yüzyıllarca ders kitabı olarak okutulmuş ve kimi fikrî ve sosyal akımlara ilham kaynağı olmuştur. Başta Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi olmak üzere Anadolu'da binlerce yazma nüshası bulunan eser, Cumhuriyet döneminde Türkçeye birden fazla kez çevrilmiştir. Ancak, ilki emekli müftü Celal Yıldırım tarafından gerçekleştirilen bu çevirilerin ne ölçüde başarılı olduğu yeterince tartışılmış değildir.

Yazıldığı dilin (Arapça) kullanımını bakımından çok üst düzey bir örnek teşkil eden *Tarika*'nın çevirileri Türkçe açısından yeterli midir? Başta Hadis, Fıkıh ve Tasavvuf olmak üzere, bünyesinde barındırdığı ilimlere dair ıstılahlar bu tercümelerde karşılığını bulabilmiş midir? Müellifin kullandığı kaynaklara ulaşma, benimsediği üslubu yansıtabilme ve en önemlisi orijinal metne sadık kalabilme konusunda mütercimler ne ölçüde yeterlidir?

Tebliğ, bu ve benzeri sorular üzerinde yoğunlaşacak ve ulaşılan sonuçlar örnekler üzerinden değerlendirilecektir. Uzunca bir süredir üzerinde yürüttüğümüz araştırmalar, söz konusu çevirilere ait hataların hiç de azımsanamayacak sayıda ve önemde olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarîka, Birgivi, Çeviri, Tenkit.

GAZZÂLÎ ÖNCESİ KELAMDA MANTIK KARŞITLIĞININ NEDENLERİ

Arş. Gör. Ayşe TURHAN

Akdeniz Üniversitesi, ayseturhan@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Mantığı kelamın bir yöntemi olarak tanımlayan Gazzâlî (ö. 505/1111), mantık bilmeyenin ilmine güvenilemeyeceğini söyleyerek mantığı islamî ilimler için zorunlu görmüştür. Gazzâlî'nin mantığı kelama dahil etmesi kelam tarihi açısından büyük bir gelişme olup sonraki süreçte kelam, Gazzâlî öncesi ve Gazzâlî sonrası şeklinde iki döneme ayrılmıştır. Kelamda mantığın kabulü bu dönemsel ayrımın temel sebeplerindendir. Söz konusu ayırım, Gazzâlî öncesi dönemi ifade eden mütekaddimîn döneminde kelamın mantık ile irtibatının sınırlı olduğu hatta kelamcıların mantığı kesin şekilde reddettiği anlamına gelebilecektir. Nitekim mantığı kelama dahil etmesi bakımından Gazzâlî'ye yönelik eleştiriler, Gazzâlî'den önce mantığın kelamda kullanılmadığını, öyle ki mantığa karşı belli ölçüde sert bir tavrın bulunduğunu göstermektedir.

Kelamcılar, İslam dünyasına tercüme yoluyla dahil olan Aristo mantığını reddetmişlerdir. Zira yabancı fikirlerin İslam düşüncesine dahil olması, dinî ilimlerin ihmal edilme şüphesini ortaya çıkarmıştır. Böylece kelamcılar özelinde İslam düşünürleri, mantığı reddetmekle ilk olarak İslam düşüncesini yabancı tesirlerden korumayı amaç edinmiş gözükmemektedirler. Gazzâlî öncesi dönemde kelamcılar mantığı felsefeden ayrı görmemişlerdir. Nitekim mantığın kelama dahil olması, onun felsefeden ayrı bir ilim olarak tanımlanması ile gerçekleşmiştir. Gazzâlî sonrası müteahhirîn döneminde mantık, felsefeden ayrı, alet ilmi kabul edilmiştir. Mütekaddimîn döneminde mantığa itirazın, mantığın felsefeden ayrı bir ilim olarak düşünülememesinden kaynaklanabileceği de göz önünde bulundurulduğunda, kelamcıların kelamda mantığın kullanımına ilişkin itirazları, bu ve bunun gibi belirli nedenleri haizdir. Bu çalışma, genel itibarıyla İslam dünyasının mantıkla tanışma sürecinden söz etmeyi, mütekaddimîn dönemi kelamında mantık karşıtlığına yer vermeyi ve kelamcıların mantığa ilişkin itirazlarının temel gerekçelerini ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kelam, Mantık, Gazzâlî, Felsefe.

EŞ'ARÎ'NİN ESERLERİNDE BİR DELİLLENDİRME YÖNTEMİ OLARAK
ŞİİRLE İSTİŞHAD

Arş. Gör. Elmas Gülhan ÇAM

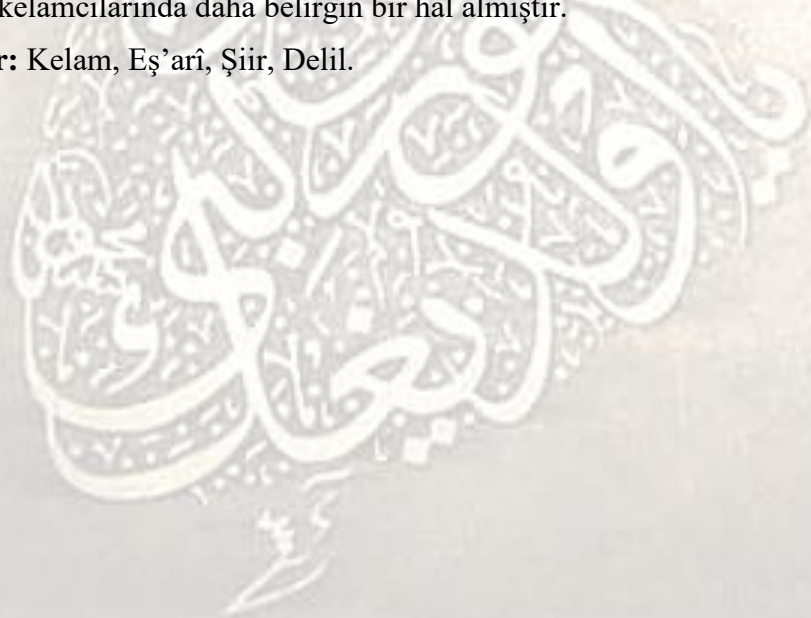
Süleyman Demirel Üniversitesi, gulhancam@gmail.com

ÖZET

Şiir, manzum, vezin ve kafiyeli söz olarak tanımlanmaktadır. İstişhad ise lügatte 'ş-h-d' kökünden türemekte ve bir şeye şahit göstermek, şahit olmasını istemek, bir şeyi delil olarak ileri sürmek gibi anlamlara gelmektedir. İstişhad yöntemi İslam düşüncesinde tefsir, hadis gibi disiplinlerde kullanılmaktadır. Özellikle şiir ile istişhad kelamın ortaya çıkmaya başlamasından itibaren kelamda kullanılmıştır. Kelamcılar kendi görüşlerini temellendirebilmek için şiir ile istişhad yoluna gitmişlerdir. Kelamın kurucuları olarak kabul edilen Mu'tezile şiirin delil olarak kullanılmasına sıkça başvurmuştur. Örneğin Mu'tezile'nin son dönem bilginlerinden Kâdî Abdulcebbar kelimullah problemi bağlamında Allah'ın (كن فيكون) ifadesinin gerçek anlamda değil mecazî olarak anlaşılabilirliğini ifade etmektedir Çünkü ona göre Arap dilinde (قول) kelimesinin mecaz olarak kullanıldığı yerler de vardır. Kâdî Abdulcebbar bu tercihini Arap şiirini kullanarak delillendirmektedir.

Arap şiiri gerek sarf ve nahiv gerek belâgat gerekse bir kelimenin veya cümlenin Araplarda nasıl kullanıldığını göstermesi bakımından İslam düşüncesinde ilk dönemlerden itibaren kendine başvurulmuş önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu bağlamda, söz konusu niteliğin farkında olan Eş'arî de şiiri bir delil yöntemi olarak kullanmaktan geri durmamıştır. Eş'arî'nin eserleri değerlendirildiğinde onun şiiri çağdaşlarına nazaran daha fazla kullandığı görülmektedir. Söz gelimi Eş'arî ile aynı dönemde yaşamış olan Mâtürîdî eserinde şiire çok az atıfta bulunmuştur. Bu, Eş'arî'nin Arap dilini önemsemesinde ve Kur'an'ın dilinin Arapça olduğunu eserlerinde çokça zikretmesinde görülebilmektedir. Nitekim Eş'arî'nin bu tavrı, kendini takip eden eş'arî kelamcılarında daha belirgin bir hal almıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Eş'arî, Şiir, Delil.

**İLK DÖNEM MÜSLÜMAN KELAMINDA AKIL YÜRÜTME METOTLARI VE
MANTIKİ FORMLARI**

Fatmanur CERAN

Süleyman Demirel Üniversitesi, fatmanurceran@sdu.edu.tr

ÖZET

Kelam, dinin itikadî prensiplerini savunma ve bu savunmayı temellendirme üzerine gelişen bir yapıya sahiptir. Kelam buna yönelik her türlü argümanı bir şekilde istihdam etmiştir. Kelamın kaynaklık bakımından referansta bulunduğu Kur'an ve Sünnet, söz konusu argümanların başında gelmektedir. Ancak metot açısından nazar ve istidlâlden ayrı düşünülemeyen kelam, itikadî konuların ispatında ilk dönemlerden itibaren birtakım akıl yürütme metotlarına başvurmuştur. İlk dönemde kullanılan söz konusu metotlara bakıldığında bunların sınırlı sayıda olduğu gözlemlenmektedir. Kelam kaynaklarından hareketle ilk dönemde bu metotların daha ziyade kıyâsu'l-gâib ale'ş-şâhid, mukaddimelerden sonuca ulaşma, sebr ve taksim ile istidlâl olduğu tespit edilebilmektedir.

Kelamda kullanılan akıl yürütme metotları mantığın konusunu oluşturmaktadır. Kelam-mantık ilişkisinin daha tanımlanabilir olduğu dönemlerde kelamın, kullandığı istidlâl yöntemleri bakımından mantık ilminden istifade etmiş olması tabîi gözükmemektedir. Ancak burada dikkat çeken husus mantığa yönelik ciddi eleştirilerin söz konusu olduğu ilk dönem kelamında mevcut istidlâl yöntemlerinin mantıktaki akıl yürütme metotlarıyla form bakımından benzeşmesidir. Nitekim mantığın felsefî ilimlerden kabul edilmesi, ilk dönem kelamında mantığa ilişkin belki en temel eleştiri nedeni olarak görülmüştür. Böylece mütekaddimin kelamcıları Aristo mantığının uzak durmuşlardır. Ancak Yunan felsefesi ile karşılaşan ve İslam'a aykırı kabul edilecek çeşitli görüşlerle muhatap olan kelamın, akli temellendirmelere ihtiyaç duyması mantığı araç ilmi olarak kullanmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla adlandırma bakımından farklılıklar barındırmakla birlikte dinî bir savunu niteliği taşıdığı için akli istidlâl tabîi olarak başvuran kelamın her ne kadar mantığa yönelik eleştirileri söz konusu olsa da ilk dönemde kullandığı akıl yürütme metotları mantıkta bir şekilde karşılığını bulmaktadır. Bu çalışma ilk dönem Müslüman kelamında kullanılan akıl yürütme metotlarının mantık ilmindeki karşılığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Mantık, İstidlâl, Akıl.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

MU'TEZİLÎ ve FELSEFÎ KÜLTÜRÜN EŞ'ARÎ'YE ETKİSİ

Arş. Gör. Aslı MENEKŞE

Selçuk Üniversitesi, aslimenekse@selcuk.edu.tr

ÖZET

Eş'arî öncesi kelimada ayrılıkçı görüşlerin yer aldığı, fikrî çatışmaların yaşandığı ve aykırı veya birbirlerine zıt düşüncelerin tartışıldığı bir ortam söz konusudur. Eş'arî'nin içerisine doğduğu ve yaşadığı çevre onun fikrî oluşumunu inşa sürecinde önemli ölçüde belirleyici gözükmemektedir. Eş'arî'nin, çocukluk döneminde sünnî hocalardan dersler aldıktan sonra gençlik döneminden kırk yaşına kadar mu'tezilî görüşleri benimsemesi ve kırk yaşından sonra sünnî düşüncüyü kabul etmesi, içinde bulunduğu ortam ile yakından ilişkilidir. Ancak Eş'arî'nin, kelimâ tercihlerinin oluşumunda felsefî düşüncenin de önemli bir katkısının olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki kelimada itikadî problemleri izah etmek için belli bir metodun kullanılması Mu'tezile ile başlamıştır, Mu'tezile ise bu metodu Yunan düşüncesinden almıştır. Zira Eş'arî'nin en büyük kazanımı ilmî faaliyetlerini sistemli yapıya sahip olan bir mezhep içerisinde sürdürmüş olmasıdır. Eş'arî, bu mezhepten ayrıldıktan sonra sistemli, kendi içinde tutarlı ve akli unsurları kullanmaktan kaçınmayan Mu'tezile'nin sistemini sünnî düşüncüyü savunmak için kullanarak önemli bir gelişme sağlamıştır. Bu bağlamda Mu'tezile'nin dolayısıyla felsefî düşünme metodunun Eş'arî'nin fikrî oluşumuna ne şekilde etki ettiği ele alınacaktır. Bu çalışmanın amacı deskriptif bir yöntem takip ederek Eş'arî'ye etki eden faktörleri tespit etmek ve onun fikrî oluşumuna doğrudan ve dolaylı olarak etki eden felsefî yöntemi belirlemektir.

Anahtar Kelimeler: Eş'arî, Mu'tezile, Felsefe, Kelam, Metot.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

DİN FELSEFESİNİN TEMEL DAYANAKLARINDAN BİRİSİ OLMASI BAĞLAMINDA FELSEFE-SOSYOLOJİ İLİŞKİSİNE BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah PAKOĞLU

Cumhuriyet Üniversitesi, apakoglu@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Din felsefesi, bilindiği üzere “din”in kendisinin ve onun özellikle temel inanç ilkelerinin felsefi bir yöntemle ele alınması, eleştirilmesi/tenkidi faaliyetidir. O bu faaliyeti yaparken bazı temel disiplinler ile sıkı bir işbirliği içerisindedir. İşte bu disiplinlerden birisi de “sosyoloji”dir. “Din”in ne olduğunun anlaşılması, salt teorik nazariyeler ile başarılacak bir şey değildir. Zira din, özellikle de vahiy ürünü olan dinler, insanın tüm hayatını etkisi altına alma ve yönlendirme gücüne sahip neredeyse tek alandır ve bu sebeple hayatın bütünü hakkında hükümler vermek ister. İşte dinin ne olduğu da onun bu hayata dönüşen yönünde anlaşılabilir. Bu anlaşılma fert bazında “psikoloji” ile oluken, toplum düzeyinde ise “sosyoloji”de vücut bulur. Din-sosyoloji ilişkisini ayrıca dinin kendi buyruklarında da görmemiz mümkündür. Zira din de toplumlardan örnekler vererek; onların yanlış din anlayışlarının toplumlarını ne hale getirdiğine vurgu yapar.

Sosyoloji-felsefe ilişkisinden bahsetmeden önce; öncelikli olarak felsefenin temelinin sorgulama/tenkit olduğunu hatırlamak gerekir. Bu özelliği de felsefeye hep yeni bakış açıları katma avantajı ile daima canlı bir alan olma özelliği kazandırmıştır. Durağan olanın bir müddet sonra yıkılmaya başlayacağı gerçeğinden hareketle, hayatiniyetini devam ettirmeye çalışan her alanın felsefenin bu özelliğine, dolayısıyla felsefeye ihtiyacı vardır. Değişen toplumları dinamik bir tarzda anlamak için de farklı bakış açılarına, sorgulamaya ve eleştiriye olan ihtiyaç kaçınılmazdır.

Biz de bu çalışmamızda felsefe ve sosyoloji arasındaki ilişkiyi, din felsefesi bağlamında ele alarak dinin ne olduğunun anlaşılmasında toplumsal verilerin önemine dikkat çekmek istiyoruz. Bunu yaparken literal tarama yöntemini kullanarak bu alanda yapılan çalışmalardan ve yapılan istatistiksel verilerden istifade ederek teorik bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Sosyoloji, Toplumsal Hayat, Din

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

SAHABENİN KUR'ÂN BİLGİSİNE FARKLI BİR BAKIŞ: İBN KESİR TEFSİRİNDE SAHABENİN KUR'ÂN'DAN İKTİBASLARI

Arş. Gör. Dr. Ömer Faruk AKPINAR

Sakarya Üniversitesi, ofakpinar@sakarya.edu.tr

Betül AKPINAR

Sakarya Üniversitesi, ozbetulakpinar@gmail.com

ÖZET

Vahyin ilk muhatabı olarak sahabe, ilahi kelamı bizzat Hz. Peygamber'den dinleme şerefine nail olmuş, ayetlerde verilmek istenen mesajları günlük hayat içerisinde kavramış ve bunları sonraki nesillere de ulaştırmaya gayret etmişlerdir. Ashab, heva ve hevesinden konuşmayan Peygamber'i örnek alarak Kur'ân'ı bir hayat tarzı olarak benimsemeye ve her yönüyle hayatlarına aktarmaya çalışmışlardır.

Onların Kur'ân bilgisi, öğrenme ve rivayet etme ile sınırlı kalmamış, günlük hayatta karşılaştıkları bazı durumlarda ilgili ayetleri hatırla(t)mışlar, ayetlerden istidlalde bulunmuşlar, anlaşılmayan hususları tefsir etmişler ve iktibas yapmışlardır. Bir Bedi' terimi olan iktibas, vahiy mahsulü bir sözle ifadeyi güzelleştirme maksadıyla, ayetin, günlük konuşmanın içerisinde ayet olduğunu belirtmeksizin, aynıyla veya yaklaşık lafızlarla kullanılmasını ifade eder.

Bu çalışmada sahabenin ayet iktibaslarının, rivayet tefsir geleneğinin en önemli eserlerinden olan İbn Kesir'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* adlı eseri özelinde tespit edilmesi düşünülmektedir. Müfessir kişiliği yanında hadis ilminde önemli bir yerinin bulunması, bu konunun İbn Kesir'in tefsiri ile sınırlandırılmasının temel sebebidir. Tebliğde, sahabenin, hayatlarına Kur'an'ı ne derece yansıttıkları ve onu nasıl içselleştirdikleri, yani günlük hayatta vahyi nasıl güncelleştirdikleri görülecektir. Bu sebeple araştırmada sahabenin Kur'ân'dan iktibasları konu edilecek, bu iktibaslar farklı özelliklerine göre tasnif ve tahlil edilecek, sonuçta ayetlere vukufiyette sahabeden kimlerin ne ölçüde ön planda olduğu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, İktibas, Sahabe

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

İSLAM HUKUKUNDA GIDA KATKI MADDELERİ

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan ALKIŞ
Sütçü İmam Üniversitesi, alpaslanalkis@gmail.com

ÖZET

Gittikçe artan dünya nüfusunu doyurabilmek ve şehirleşmenin getirdiği kaçınılmaz sonuçlardan biri olarak hazır gıda endüstrisi her geçen gün daha da büyümektedir. Bu durum yiyecek maddelerinin raf ömrünün uzatılması, market raflarında yer alan yiyecek ve içeceklerin tat, görünüm ve ambalaj olarak çekiciliğinin artırılması için çeşitli işlemlerden geçirilmesini gerektirmektedir. İslam hukuku açısından gıda katkı maddelerinin helallik durumu incelenmeye muhtaç bir konu olmuştur. İslam temiz şeylerin helal, pis şeylerin ise haram kılındığını belirterek helal ve haram konusunda genel bir ilke ortaya koymuş olmakla beraber kesin haram olanları da ayrıca açıklamıştır. Bu bağlamda gıdalarla ilgili olarak Kur'an da içki, domuz, kan ve meyte'nin haram olduğu bildirilmiş, hadislerde de Hz. Peygamber, helal olanların yenilmesini haram olanların yenilmemesini belirtmiştir. Bu açıdan gıdalarda kullanılan katkı maddelerinin helallik durumu ilgi uyandırmaya devam etmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmada gıda katkı maddeleri ve bunların helallik durumuna ilişkin hususlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gıda Katkı Maddesi, Alkol, Helal, Haram, Gıda, Hukuk

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

‘LEYSE Fİ’L İMKÂN’ TARTIŞMALARINDA BURHÂNEDDİN İBN EBİ ŞERİF

Arş. Gör. Özkan ŞİMŞEK

Bingöl Üniversitesi, zkansimsek@gmail.com

Arş. Gör. Erkan BAYSAL

Bingöl Üniversitesi, baysal-85@hotmail.com

ÖZET

Kötülük ve eksiklik problemi, tarih boyunca gerek teist gerekse ateist düşünür ve filozofları meşgul etmiştir. Bunun çözümü sadedinde teistler tarafından birçok teodise geliştirilmiştir. Bu teodiselerin odak noktası, kötülüğün amaçsız olmadığı, dolayısıyla onun haklı nedenlere dayanmasıdır. Onlardan biri de geçmiş yaklaşımları dikkate alarak formüle ettiği düşünülen Ebu Hamid Gazzâlî (ö. 505/1111) tarafından dillendirilen teodisedir. Gazzâlî, birçok eserinde “leyse fi’l-ımkân ebda’u mimmâ kân” diyerek mevcut evrenin olası âlemlerin en mükemmeli iddiasına yer vermiş, bunu da tevhidin en üst zirvesi ve kaderin bir sırrı olarak değerlendirmiştir. Gazzâlî ile başlayan söz konusu tartışmaya Sünni muhitten de birçok isim katılmıştır. Bu tartışmanın makes bulmasının en önemli nedeni ise leyse fi’l imkân ifadesinin, Kadir-i mutlak ve Fail-i Muhtar tanrı tasavvuruyla uzlaştırılmasının güç olmasıdır.

Leyse fi’l imkân tartışmalarına dâhil olan simalardan birisi de Burhaneddin İbn Ebî Şerîf’tir (ö. 923/1517). el-Es’ile ve’l-ecvibe tete’alleku bi-leyse fi’l-ımkân ebda’u mimmâ kân adlı anonim bir mahtut risalede Gazzâlî’nin ifadeleri ve buna karşı çıkanların iddiaları İbn Ebî Şerîf’e sorulmuş ve kendisi de bu sorulara cevap vermiştir. O, bu konuda mevcut evrenin olası âlemlerin en mükemmeli olduğunu savunmuştur. Bununla birlikte Gazzâlî’nin leyse fi’l imkân ile ilgili ifadelerinin belirgin hale gelmesi ve ona dair itirazların giderilmesinde de çaba sarf etmiştir. Ona göre mevcut âlemden daha tam ve yetkin bir âlemin olması mümkün değildir. Bunu da Allah’ın zat ve sıfatlarını merkeze koyarak temellendirmeye çalışmaktadır. Gazzâlî’nin ifadelerinden Allah’a her hangi bir zorunluluğun çıkarılmaması gerektiğini de vurgulamaktadır. Ahlakî, metafiziksel ve tabîî tarzında bir ayrıma gitmeden kötülük ve eksiklik olarak görülen şeyleri, ilahi isimlerin ve hikmetin bir gereği olarak görmektedir. Dolayısıyla evrendeki eksiklik ve kötülüğü, çeşitlilik hikmetinin gereği ve evrenin tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirmektedir.

Bilindiği gibi birkaç önemli düşünüre göre mevcut âlemden daha yetkin bir âlemi olmaması, ilâhî kudret ve iradeyi sınırlandırmamaktadır. Ancak İbn Ebî Şerîf onlardan farklı olarak ilahi isimleri göz önünde bulundurarak konuyu tartışmaktadır. Ayrıca leyse fi’l imkân tartışmalarını Allah-âlem ilişkisi ve delil- medlul mantığı bağlamında ele almaktadır. Ona göre âlem, Allah’a delalet edebilmesi için mümkün seçenekler arasında en mükemmel bir şekilde yaratılmış olmalıdır. Kemalin zirvesinde olamayan bir âlemin Allah’a delaletini problemlili görmektedir. Tebliğde adı geçen metin tahkik edilerek tercüme edilecektir.

Anahtar Kelime: İbn Ebi Şerif, Gazzâlî, Leyse fi’l İmkân, Kötülük, Teodise

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLÂHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

YENİ NESİL İLÂHİYAT/İSLÂMÎ İLİMLER FAKÜLTELERİNİN HADİS BİLİM DALI ÖĞRETİM ÜYESİ PROFİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Ahmed ÜRKMEZ

Pamukkale Üniversitesi, aurkmez@pau.edu.tr

ÖZET

Türkiye’de 1990’ların sonunda gerçekleşen kimi siyasi gelişmelerin İlâhiyat alanına ciddi anlamda olumsuz yansımaları olmuştur. Eğitimin eksenini sayılabilecek “müfredat-personel-fiziksel ortam” üçgeninde bu süreçte oluşan tahribatın giderilmesine yönelik girişimlerin hâlen sürdüğü söylenebilir. Ancak yaşanan hızlı büyümenin ve on yılda neredeyse üç katına çıkan fakülte miktarının hangi kriterlere göre yapılandığı önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır.

Bu tebliğ kapsamında yapılması tasarlanan araştırma, 2010 yılından sonraki beş yıllık dilimde (01.01.2011-31.12.2016) kurulan İlâhiyat ve İslâmî İlimler fakültelerini kapsayacaktır. Bu fakültelerde görev yapmakta olan Hadis bilim dalı öğretim üyeleri (Profesör, Doçent, Yardımcı Doçent) akademik özgeçmişleri ve yayınları bağlamında mercek altına alınacaktır. Araştırmaya başlangıç mahiyetinde yapılan tespitlere göre, ilgili tarih aralığında ve isimde 50’ye yakın fakülte bulunmakta ve bu fakültelerin Hadis bilim/anabilim dallarında 60 civarında öğretim üyesi görev yapmaktadır.

Söz konusu öğretim üyesi grubunun yaş, cinsiyet, coğrafi bölge olarak dağılımı nedir? Unvan, yayın, bilimsel etkinlik gibi akademik kriterler açısından ne tür bir profil görülmektedir? Kurumsal kültüre uyum, öğrenciyle iletişim, Hadis alanına hâkimiyet ve benzeri başlıklarda mevcut durum ve tablo ne olursa olsun, iyi yönde gelişim için neler yapılabilir?

Tebliğin eksenini yukarıdaki sorular ve muhtemel cevapları oluşturacaktır. Çalışmayla, Yüksek Din Öğretimi kurumlarında mevcut durumun tespitine ve analizine katkı sağlamak, öğretim üyesi profilini ve yeterliklerini değerlendirmek amaçlanmaktadır. Araştırma temelde YÖK’ün veri tabanlarından elde edilecek verilere dayanacaktır.

“Yeni İlâhiyat/İslâmî İlimler Fakültesi” tanımlamasına oldukça uygun düşen Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi’nin kuruluşunda bulunmuş, eğitim öğretimden sorumlu dekan yardımcısı sıfatıyla üç yıl görev yapmış ve şu anda yine aynı çerçevedeki Pamukkale Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi’nde öğretim üyeliğine devam eden bir Hadisçi olarak, somut ve aydınlatıcı verilere ulaşmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: İlâhiyat, İslami İlimler, Hadis, Akademik Yeterlilik.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

EBÛ BEKR EL-BEZZÂR'IN (Ö. 292/905) HAYATI, ESERLERİ VE HADİŞÇİLİĞİ

Arş. Gör. Dr. Ömer Faruk AKPINAR
Sakarya Üniversitesi, ofakpinar@sakarya.edu.tr

ÖZET

Hadis ilminin en değerli çağı sayılan hicri üçüncü asırda yaşayan ve ilelu'l-hadîs alanında otorite kabul edilen Basralı muhaddis Ebû Bekr el-Bezzâr (ö. 292/905), döneminin âdeti olduğu üzere ilim tahsil etmiş, önemli ilim merkezlerini dolaşarak önde gelen muhaddislerle görüşmüş bir şahsiyettir. Tasnif ettiği Müsned'i yanında, seleflerinden tevarüs ettiği birikimi sonraki kuşaklara ulaştırma gayesiyle rihleler gerçekleştirmiş olması, onun ayırt edici özellikleri arasında zikredilebilir.

Hadis edebiyatı içinde önemli bir tasnif türü sayılan müsnedlerin meşhur bir örneği Bezzâr'a aittir. Kaynaklarda "muallel müsned" olarak zikredilen bu eser, günümüze ulaştığı kadarıyla içerdiği hadis sayısı (10.383 adet) yanında tasnif sistemi, hadislerin sıhhat durumları ve çeşitliliği ile ricale dair içerdiği bilgiler açısından son derece değerlidir. Üstelik Bezzâr'ın seçtiği hadislerin 3.698'inin, kendisiyle aynı dönemde telif edilmiş meşhur altı hadis kitabında bulunmaması, eserin kıymetine ilişkin bir fikir verir niteliktedir.

Bu çalışmada öncelikle cerh tadîl ve tabakât kitaplarında Bezzâr hakkında zikredilenler değerlendirilecek, telif etmiş olduğu eserler hakkında bilgi verilecek, akabinde onun şaheseri olan Müsned'inde kullandığı usûl ve yaklaşımından hareketle hadîşçiliğine dair bazı ipuçları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Bezzâr, el-Bahru'z- zehhâr.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

HZ. PEYGAMBER'İN MODEL OLUŞU BAĞLAMINDA AHLAKIN KAYNAĞI PROBLEMİNE BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah PAKOĞLU

Cumhuriyet Üniversitesi, apakoglu@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Ahlak felsefesinin en temel problemlerinden birisi ahlakın kaynağının ne olduğudur. Ahlak dinin bir sonucu olarak mı görülmelidir, yoksa dinden bağımsız bir alan mıdır? Tanrı-ahlak ilişkisi zorunlu mudur? gibi sorular bu alanın cevap aradığı temel sorulardandır.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar ahlakın dini kaynağının önemine işaret etmektedir. Çünkü din, ahlaklı davranma hususunda insanı motive eden en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aklın ahlaki doğruları tespit edip onlara sahip olması ile onları yapma konusundaki rolü burada kırılma noktasını teşkil eder.

Biz de bu noktada Hz. Muhammed'in Kur'an tarafından örnek olarak sunuluşunu ve onun yaşantısıyla bu ahlaki eylemi motive edici yönünü ele alarak ahlakın dinî temelini incelemeye çalışacağız. Ahlakın aklî temelini en belirgin şekilde vurgulayan Immanuel Kant'ın fikirlerinde dahi, William Waren Bartley III gibi isimlerin de ifade ettiği gibi, aslında dini temelden uzak olmadığını da göz önünde bulundurarak bu çalışmamızı temellendirmeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Ahlak Felsefesi, Dinî Ahlak, Kant, Akıl ve Ahlak.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

İSLAM HUKUKUNDA İSTİHALE VE İSTİHLAK

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan ALKIŞ
Sütçü İmam Üniversitesi, alpaslanalkis@gmail.com

ÖZET

İnsanın ihtiyacı olan gıda ve ilaç maddeleri helal yollardan elde edilebilmelidir. Günümüzde gelişen sanayi tipi üretimde hammaddelere eklenen katkı maddeleri ve bunların maddede ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümler karşımıza çıkarmaktadır. Hızla çoğalmakta olan bu maddeler karşısında hangi maddenin helal, hangisinin haram olduğu, hangisinin ana maddesinin ne olduğu, bunların nasıl bir dönüşüm ve değişime uğradığı gibi hususlar hayli karmaşık bir hal almıştır. Bu meseleyi çözebilmek için fıkıh kitaplarımızda temiz ve necis maddelerin birbirine dönüşüp karışarak fiziksel veya kimyasal değişim durumları için kullanılan istihale ve istihlak kavramlarının incelenmesi ve yorumlanması lazımdır. Yenilmesi, içilmesi haram kılınmış ya da dinen necis sayılan az miktardaki bir madde, helal ve temiz olan diğer bir maddeye karışarak renk, koku ve tat'tan oluşan özelliklerini kaybedip helal madde içinde kaybolarak fiziksel değişime uğraması veya bu karışım nedeniyle maddenin kimyasal yapısının değişmesi durumları istihlak ve istihale olarak değerlendirilmekte ve değişime uğrayan bu maddelerin dinen haramlığı ve necis olma özelliği ortadan kalkmaktadır. Ancak her istihale ve istihlak haramı helal kılmamaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışmada istihale ve istihlak'ın ne olduğu ve bunların hangi durumlarda haramı helal kılma durumunun ortaya çıkacağına ilişkin hususlar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstihale, İstihlak, Kimyasal Dönüşüm, Fiziksel Dönüşüm, Gıda, Hukuk.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA HER DÖNEMDE MUHTAÇ OLDUĞUMUZ ÖZELLİKLERDEN: İTKÂN ERDEMİ

Dr. Öğr. Üyesi Hacı ÇİÇEK

Adıyaman Üniversitesi, hcicek02@hotmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Osman KAYA

Adıyaman Üniversitesi, osmankaya57@hotmail.com

ÖZET

Sözlük anlamı itibariyle itkân; bir işi dört dörtlük, ideal, sağlam ve pürüzsüz yapmak anlamına geldiği gibi; bir olayın içyüzüne derinlemesine vakıf olmak manasına da gelir.

Mükemmellik, insanın, hem bireysel hem toplumsal hayatta ulaşmak istediği başat erdemlerdendir. Tarih boyunca hangi işkolunda çalışırsa çalışsın, işinde mahir olanlar, toplumun bütün kesimleri tarafından takdir; bu erdemden uzak olan sanat ve zanaat erbabı ise toplumdaki tekdir görmüştür, dememiz mümkündür. Zira işini, önemsemeyen, üstünkörü yapan ve başından savan kimselerin, konumlarını kaybettikleri ve rakiplerine karşı devre dışı kaldıkları her dönemde görülmüştür.

Allah, kendi Kitabı'nda (Neml, 27/88) işini, en mükemmel şekilde yaptığını bize haber vermektedir. Çevresine dikkatlice bakan gözler, buna tanıklık yapacak; mevcut obje ve nesnelerin mükemmel dizayn edildiğini, onlar arasında hiçbir bozukluk ve uyumsuzluğun olmadığını (Mülk, 67/3-4) görecektir.

Kur'an'da vurgulanan bu nokta, aslında ona inanan insanın, işinde ve sanatında model olmasını tavsiye eder niteliktedir. Çünkü Kur'an, inanan kimsenin, kendi inanç ve kimliğiyle çelişmemesini emretmiş; bu olumsuz davranışın, Allah'ın öfkesine neden olduğunu (Saf, 61/2-3) belirtmiştir.

İtkân, alanı/kapsamı itibariyle olabildiğince geniş bir kavramdır. Hayatımızın dört yanını kuşatıcı bir özelliğe sahiptir. İnanç dünyamızdan tutun da, sosyal hayatımızı tanzim ve işgal eden bütün iş kollarına varıncaya kadar... Üreticimiz-tüketicimiz; amirimiz-memurumuz; esnafımız-müşterimiz; velhasıl, inanan herkes, bir bakıma kendi çapında bu erdeme muhtaçtır ve onu kendi hayatında icra etmelidir. Çünkü itkânın ikmalî, beraberinde toplumun ıslahını; ihmali ise toplumun fesadını getirecektir. Günümüzdeki inanan herkesin, bireysel ve toplumsal planda bu kavramı ikame etme diye bir sorumluluk ve yükümlülüğü vardır.

Empati yaparak şu soruyu sorduğumuzda, itkân kavramının mahiyeti kolaylıkla anlaşılacaktır: Kim, mesleğinin acemisi ve cahili olan birisine, işini teslim eder?

Bu bildiride, Kur'an terminolojinde önemli bir yeri olan ve hayatın bütün alanlarıyla ilgisi bulunan itkân kavramının mahiyeti, önemi, kazanımları, bireysel ve toplumsal hayatımızdaki yansımaları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İtkân, Toplum, İnsan.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

MÜSLİM'İN EL-CÂMIU'S-SAHÎH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Emine ERDOĞAN

Fırat Üniversitesi, emineerdogan@firat.edu.tr

ÖZET

Müslim, -Nevevî'nin isimlendirmesi ile- Kitâbu'z-zühd ve'r-rekâik'te göçle ilgili bir bab başlığına yer vermiştir. Bu başlık altında iki rivâyet bulunmaktadır. Göçle ilgili rivâyetlerin müstakil bir bölüm başlığı halinde ele alınmadığı ve Kitâbu fedâili's-sahâbe'de her bir sahâbenin nitelikleri hakkındaki rivâyetler zikredilirken göç esnasında sahâbenin yaşadıkları hâdiselere de yer verildiği görülmektedir.

Zühd kitabında göçle ilgili yer verilen bab başlığı altındaki ilk rivâyette; Hz. Ebûbekir, Rasulullah (s.a.s.) ile hicret esnasında başından geçenleri merak eden sahâbî Âzib b. Haris'e yolculuk sırasında yaşadıklarını aktarmaktadır. Kendilerine her türlü eza ve cefanın verildiği Mekke'den göç ederken Hz. Ebûbekir'in, Rasulullah (s.a.s.)'a güzel davranışları sebebiyle göç hadisine zühdle ilgili rivâyetler kısmında yer verilmiştir. Göç ahlakı konusunda model olması yönü ile yolculuk esnasında Rasulullah (s.a.s.) ile Hz. Ebûbekir'in yaşadıklarını dikkate almak gerekmektedir. Rivâyet incelendiği zaman Hz. Ebûbekir'in; gece yol kat ettiklerini, bir buçuk gün aralıksız bir şekilde yürüdüklerini, sıcaklık sebebiyle yürümenin mümkün olmadığı bir zaman diliminde dinlendiklerini, Rasulullah dinlendiği sırada onun için süt temin ettiğini ve göç esnasında karşılaştıkları engellere boyun eğmeyerek vazgeçmediklerini beyan ettiği görülmektedir. Rasulullah'ın göç esnasında başından geçenleri öğrenmek ve onun davranışlarını model almak gayesiyle merak eden ensâr sahâbîye, muhâcir bir sahâbî tarafından detayların çoğu aktarılmıştır. Bab başlığı altında zikredilen ikinci rivâyette de aynı hadisin manen rivâyeti zikredilmiştir. Devamında ise Medine'ye vardktan sonra Rasulullah (s.a.s.)'ı kendi evlerinde misafir etmek için büyük bir kalabalığın birbiriyle yarıştığı bilgisi ilave edilmiştir.

Kitâbu fedâili's-sahâbe'de ise Müslim'in hicret sırasında ashâbın yaşadıklarını beyan eden rivayetlere yer verdiği görülmektedir. Her birinin göçle ilgili izahları da günümüzde uygulanabilirliği yönüyle tahlil edilmelidir. Herkesin kendisinden emîn olduğu Hz. Peygamber (s.a.s.)'i bile müşriklerin yalanları, psikolojik savaşları, verdikleri eza ve cefaları Mekke'den göç etmeye mecbur bırakmıştır. Göç esnasında Rasulullah'ın ve sahâbenin yaşadıkları karşısındaki sözleri ve fiilleri günümüzde de örneklik teşkil edebilecek bir mahiyete sahiptir. Çünkü günümüzde de Müslümanları göçe sürükleyen birçok sebep bulunmaktadır. Biz, Müslim'in yer verdiği rivâyetleri dikkate alarak müslüman ilk neslin göç ahlakı ve uygulamalarının günümüzde uygulanabilirliği üzerinde durmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Göç, Müslim.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

ÇAĞDAŞ FELSEFEDE İMANI TEMELLENDİRME PROBLEMİ

Doç. Dr. Mustafa ÜNERDİ

Gaziantep Üniversitesi, mustafaunverdi@yahoo.com

ÖZET

İmanda aklın rolünün olup olmadığı dolayısıyla imanın akılla temellendirilme sorunu çağdaş Batı felsefesinde uzun tartışmalara konu olmuş ve bu konuda çok çeşitli nazariyeler üretilmiştir. Kanaatimizce, söz konusu tartışmalar, akıl-iman ilişkisi göz önüne alındığında, İslam Kelamında tahkiki iman meselesini de ilgilendirmektedir. İmanı temellendirme sorununda, aklın hangi konuma sahip olduğuna ilişkin birbirine zıt iki yaklaşım söz konusudur: Birisi, daha objektif ve akılcı tutumu ifade eden ve temelcilik veya delilcilik olarak da adlandırabilecek olan “rasyonalist” düşüncedir. Diğeri ise teslimiyetçi ve bir bakıma daha faydacı olan imancı veya fideist yaklaşımdır. Üçüncüsü, her ikisinin arasında bir yerde olan eleştirel akılcı metottur. Bu, iman konularının tamamen anlaşılamayacağını kabul etmekle birlikte, inanmanın rasyonel temelleri olması gerektiğini öne süren yaklaşımdır. Esasen imanın makul veya doğrulanabilir olup olmadığı sorusuyla gündeme gelen bu konu, derin bir geçmişe sahip, çok geniş bir literatür ve bilgi zenginliği olan, felsefe tarihinde önemini yitirmeyen ve hatta aydınlanma ile birlikte giderek artan bir ilgiyle ele alınan bir konudur. Kelamın imanın aklı temelleri olduğunu savunan yaklaşımı ile felsefede eleştirel akılcılık, akıl iman ilişkisini oluvmada paydaştır.

Anahtar Kelimeler: İman, Akıl, Faydacılık, Rasyonalizm, Tahkik.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

İSMAİL HAKKI BURSEVİ'NİN RUHU'L-BEYAN ADLI TEFSİRİ BAĞLAMINDA MUHKEM VE MÜTEŞABİH AYETLERE BAKIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Enver BAYRAM

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, enbayram @my.net.com

ÖZET

Bu çalışmamızda İsmail Hakkı Bursevi'nin Ruhu'l-Beyan adlı tefsiri bağlamında muhkem ve müteşabih ayetlere bakışını ele almaya çalışacağız. O, muhkem ve müteşabihe dair en geniş açıklamasını Ali İmran suresinin 7. ayetinde yapmaktadır. Ona göre muhkem, kastedilen manaya delaleti kesin olup başka manası olmayan, benzerliklerden korunmuş olan lafızdır. Müteşabih ise kastedilen şeyi ortaya koymada birbirinden ayırt edilmesi mümkün olmayan ve benzer manalara ihtimali olan lafızdır. Ancak burada İsmail Hakkı Bursevi, muhkem ve müteşabih lafızlarını terim anlamında ele almaktadır. Buna karşılık o, Hud suresinin 1. ayetinde geçen muhkem lafzını lügat anlamında ele almakta ve Kur'an'ın tamamını muhkem olarak değerlendirmektedir. Yine o, Zümer suresinin 23. ayetinde geçen müteşabih lafzını da lügat anlamında ele almakta ve Kur'an'ın tamamını müteşabih olarak değerlendirmektedir.

O, müteşabih ayetlerin Kur'an'da yer almasının sebebini imtihan olarak görmekte ve bu doğrultuda müteşabih ayetlerin doğru yolda olan kimselerle yanlış sapanların arasını tefrik edeceğini açıklamaktadır. Ona göre müteşabih ayetlerin bir kısmını başka bir ayetin delaletiyle tercih etmek mümkünken, bir kısmını da tevil etmek gerekir. Bu bağlamda o, Allah'ın sıfatlarına yönelik müteşabih ayetleri tevil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ruhu'l-Beyan, İsmail Hakkı, Muhkem, Müteşabih, Tefsir.

DİNİ TECRÜBENİN İNSAN HAYATINI YÖNLENDİRMEDEKİ ROLÜ VE ÖNEMİ

Dr. Öğr. Üyesi Erol ÇETİN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, erolcetin_er@hotmail.com

ÖZET

İnsan doğumundan ölümüne dek öğrenen, birbirinden farklı tecrübelerle yaşamını zenginleştiren bir varlıktır. O sadece akıldan ibaret olan ve yalnızca epistemolojik boyutta değerlendirilebilen bir varlık değildir. Bu yüzden insanı ele alırken onun akıl ve bilgisinin yanı sıra iradesi, hissi, coşkusu, hülyası, umudu, umutsuzluğu, duygusu vb. bütün özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda yaşamış olduğu deneyimlerin özellikle de dini tecrübelerin, insanların karakterlerinin, ruh ve düşünce dünyalarının şekillenmesinde çok önemli bir yere ve öneme sahip oldukları görülmektedir. Çünkü dini tecrübe modern dünyanın ihmal ettiği ve belki de yok saydığı, insan varoluşunun duygu ve his boyutlarını bizlere yeniden hatırlatmaktadır. Buradan hareketle her şeyin bilgi nesnesi haline geldiği, insanların hakiki anlamda ben olabilme kabiliyetini giderek yitirdiği bir zaman diliminde dini tecrübenin insanın yeniden kendi özüne kavuşabilmesini sağlama noktasında hayati bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

İnsanoğlunun bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılan bir dönemde bilgiye ulaşma noktasında ciddi bir sıkıntı yaşamadığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Ancak fazla bilginin insanı daha mutlu ve huzurlu hissettirip hissettirmedeği, çok fazla bilgiye sahip olmanın insani değerlerin gelişmesine katkı sağlayıp sağlamadığı ciddi bir tartışma konusudur. İnsan akıl, bilgi ve teknoloji konusunda ilerlediği oranda ruh, duygu ve his noktasında gerilemektedir. Sonuç olarak insanın hakiki manada varoluşunu idrak edebilmek için bilgi haricinde empati yapma, halden anlama, sağduyulu olma, manevi açıdan kendini geliştirme, gerçek huzuru ve mutluluğu bulma gibi ideallerinin olması gerekir. Bu çalışmada dini tecrübenin mahiyeti hakkında bilgi verilerek onun insan hayatına olan etkisi ve katkısı felsefi bakış açısıyla ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tecrübe, Dini tecrübe, İman, Duygu.

DİN-KORKU İLİŞKİSİNİN PSİKOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

Arş. Gör. Mehmet Emrullah DURAN
Selçuk Üniversitesi, emrullahduran@selcuk.edu.tr

ÖZET

Din ve korku ilişkisi günümüze kadar münhasır olarak ele alınmamıştır. Böylesine önemli bir konunun gözden kaçması pek muhtemel değildir. Dini kaygılar gerekçesi ile bizce bu konu derinlemesine araştırılmaktan kaçınılmıştır. Din ve korku ilişkisi psikoloji biliminin verileri bağlamında ele alındığı zaman din ile korku arasında tek yönlü değil çok yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çok yönlü ilişki iki başlık altında incelenebilir. Birinci başlık altında yüce ve dini olan nesnelere yönelik korku ve bu korkunun sebepleri, özellikleri günlük hayattan örnekleri ele alınacaktır. İkinci başlık altında ise dinin içerisinde var olan korku ve bu korkunun özellikleri ile bireyin gündelik hayatına yansımaları üzerinde durulacaktır.

Yüce ve dini olan nesnelere yönelik korkuya literatürde “hagiophobia” denir. Ancak bu hagiophobia kavramının içine dini tören ve ayinlerden kaynaklanan korku girmemektedir. Dini ayin ve törenlerden kaynaklanan korku ise “telophobia” kavramı ile ifade edilir. Bu tür korkuların oluşmasında, bireylerin geçmiş hayatlarında yaşadıkları travmatik olaylar ve bireyin ailesinden veya çevresinden veya kendi bilgi birikiminden kaynaklanan dini değer, nesne ve törenlere karşı önyargılı tutum ve davranışlar büyük rol oynamaktadır. Hadeophobia ve stigiophobia kavramları ise dinin içinde ve öğretilerinde var olan dinin emirlerini yerine getirmeyen ve yasaklarından içtinap etmeyen ve kötülük yapan bireylere Tanrı tarafından tehdit edilen ceza veya azaba çarptırılma korkusudur. Bu korku günümüz bireylerinde değil eski Mısır yazıtlarında, eski Yunanlılarda gölge krallığı diye ifade edilen öbür dünya hesabı ve azabı inancında ve Platonun milattan önce dördüncü yüzyıldaki kaleme aldığı eserleri onun ölümden sonra ki hayat için sürekli artan bir azap ve cezalandırılma korkusu duyduğunu göstermektedir.

Din korku ilişkisi sadece Tanrı kaynaklı dinlerde değil beşerî kaynaklı dinlerde de kendisini göstermektedir. Burada ki problem dinlerin neden korku içerdiği veya bu tür korkulara sebep olacak öğretilerde bulunduğu değil müntesiplerinin bu korkuları yanlış yorumlayarak inandığı dinden korkmaya başlamasıdır. Bu bağlamda yapılması gereken; Bireyin duyduğu korkunun kaynağının ister yüce ve dini olan nesnelere olsun, ister dinin içerisinde ve söylemlerinden kaynaklansın bireyin zihinsel ve duygusal gelişimine uygun, psikolojik bulguların da rehberliğinde bu tür söylem ve nesnelere bireyler tarafından yeniden yorumlanmasının sağlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Hagiophobia, Telophobia, Stigiophobia, Dini Korku.

MESNEVİ ŞERHLERİ SÖZLÜĞÜ 2

Şeyma Nur ZARARSIZ

Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, seymanurzararsiz@hotmail.com

ÖZET

Bir denizin ardı sıra yürüyen bir okyanus Mustafa Celâleddîn. Bu okyanusu tanımak, anlamak kolay değil elbette. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'yi tanımak ve anlamak amacıyla eserleri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Geçmişten günümüze süregelen bu çalışmalar Mevlânâ ve felsefesi hakkında büyük bir külliyâtı oluşturmuştur. Bilhassa Mevlânâ'nın Mesnevî-yi Ma'nevî'si üzerine yapılan tercüme ve şerhler ciddî edebî kıymeti hâiz olmakla birlikte, yazıldıkları dönemlerdeki toplumsal yapıyı mütercimlerinin ve şârihlerinin bilgi ve birikimlerini ortaya koyan; mitolojiden tıbbâ, edebî anlatılardan gramer bilgisine, dinî birçok kavram ve konuya, tasavvufî birçok meseleye değinen geniş bir ilim mektebi olmuşlardır. Günümüzde Mesnevî-yi Ma'nevî'den Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri başta olmak üzere Veterinerlik, Eczacılık ve Tıp Fakültelerinden birçok araştırmacı ilham almakta, çalışmalarında faydalanmaktadır.

Bu yazıda Mesnevî-yi Ma'nevî'nin üzerine yapılan -ilk Türkçe şerhin sahibi- Şem'î Şem'ullah'ın ve -ilmî özelliğiyle ön plana çıkan başka bir şerhin sahibi- İsmâil Rusûhî-yi Ankaravî'nin şerhlerinden yola çıkılarak bir sözlük çalışmasını yapmak hedeflenmiştir. 2010 yılında, Atabey Kılıç tarafından, *Mesnevî Şerhlerinin Metin İçi Anlamlar Sözlüğü*'nü oluşturmak için bir ilk adım olarak Mesnevî'nin birinci cildinde yer alan *Tâcir ile Papağan* hikâyesi üzerine bir sözlük denemesi yapılmıştı. Burada ise yine Mesnevî'nin birinci cildinde bulunan *Av Hayvanları ve Aslan* hikâyesinden yola çıkılarak ikinci bir sözlük denemesi yapmak amaçlanmıştır. Bildiride *Şerh-i Mesnevî* ve *Mecmû'atu'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif* adlı eserler kaynak alınarak öncelikle bahsi geçen hikâyeden seçilen beyitlerin şerhleri verilecek ve metnin sonunda bu şerhlerde bulunan kelimelerin bir sözlüğü oluşturulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mesnevî-yi Ma'nevî, Metin içi Anlamlar Sözlüğü, Mesnevî Şerhleri.

**VARLIĞIN/VAROLMANIN İYİ VEYA KÖTÜ OLMASI DÜŞÜNCESİNİN İBN SÎNÂ
VE ARTHUR SCHOPENHAUER ÜZERİNDEN ANALİZİ**

Dr. Araş. Gör. Hacı SAĞLIK
Çukurova Üniversitesi, hkahta@gmail.com

Araş. Gör. Mehmet AKINCI
Çukurova Üniversitesi, makinci@cu.edu.tr

ÖZET

Varlığın, var olmanın ve yaratma eyleminin mahiyeti yanında bunların iyi/kötü veya müsbet/menfi olması mevzusu düşünce tarihi boyunca tartışıla gelmiştir. Antik Yunan felsefesi ve İslam düşüncesinde genel olarak varlık, var olma ve yaratma özü itibariyle müsbet ve iyi olarak telakki edilirken, Budizm ve Hinduizm gibi Hint inançlarda ise menfi ve kötü olarak kabul edilmiştir. Antik Yunan felsefesi- bilhassa Aristoteles ve Platon felsefesi- ile İslamî düşünce ve kültürünü mezcederek eklektik bir felsefe oluşturan İbn Sîna, teodise anlayışı ekseninde varlığı, var olmayı ve yaratılışı özünde iyi, hayr ve aynı zamanda Tanrı'nın bir inayeti olarak görmüştür. Ona göre varlık, var olma ya da yaratma eylemleri bizatihi iyidir. Diğer taraftan bu mevzuda semavî dinlerin aksine daha çok Hinduizm ve Budizm'in düşünce sistemlerinden etkilenen Alman filozofu Arthur Schopenhauer ise varlığın ve var oluşun özü itibariyle kötü olduğunu serdetmiştir. Varlık ve yaratmaya karşı kötümser bir bakış açısı sergileyen Schopenhauer, var olmayı ve yaşamı insanoğlunun başına gelmiş en büyük talihsizlik olarak öne sürmüştür. Buradan hareketle bu çalışmamızda biz, İbn Sîna'nın varlığa ve yaratmaya karşı müsbet, Schopenhauer'un ise menfi yaklaşımını mukayeseli bir şekilde ele almayı amaçladık. Bu konuda İbn Sîna felsefesinde Antik Yunan felsefesi ve İslam düşüncesinin, Schopenhauer felsefesinde ise Hinduizm ve Budizm gibi Hint dinlerinin izlerini sürmeye çalıştık. Bunu yaparken her iki filozofun temel eserlerinden hareketle, özellikle sosyal bilimlerin ve felsefenin temel yöntemleri olan, anlama, yorumlama, mukayese etme, eleştirme ve sonuç çıkarma metotlarını kullandık.

Anahtar Kelimeler: Varlık, Yaratma, Kötülük, İbn Sîna, Schopenhauer.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

YUSUF SURESİ BAĞLAMINDA GÜNÜMÜZ GENÇLERİNE ROL MODEL OLACAK İFFET TİMSALİ: HZ. YUSUF

Dr. Öğr. Üyesi Osman KAYA

Adıyaman Üniversitesi, osmankaya57@hotmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Hacı ÇİÇEK

Adıyaman Üniversitesi, hcicek02@hotmail.com

ÖZET

Kur'an, bir müminin ideal özelliklerini sayarken, iffetle ilgili önemli sıfatlara da yer verir. Mü'minûn ve Meâric surelerindeki vurgulanan karakterler birbirine benzerdir. Bu temel nitelikler; namaz aracılığıyla Allah ile iletişim kurmak ve bunu sürdürmek, boş söz ve eylemlerden uzak durmak, ahiret kaygısı taşımak, verilen sözler ve emanet edilen şeyler hakkında güvenilir, dürüst olmak, iffet hususunda ilâhî değerlere uygun bir karakter geliştirmeden söz edilir.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de kıssaları anlatılan peygamberler, sahip oldukları benzer niteliklere ve çağrılarının ortak noktası olan tevhid inancına ilâve olarak, gönderildikleri dönem ve sosyal şartlara göre örnek davranışlar sergilemişlerdir. Kıssaların en güzeli (ahsenü'l-kasas) olarak nitelendirilen Yusuf (as) kıssasında kıskançlık, şehvet, ihanet, intikam gibi "kötülük" dürtülerinin arasından iffet, doğruluk, erdem gibi "iyilik ve ahlâk" değerlerinin öne çıkarak pratik hayata yansması dikkat çekilir. Mısır saray sosyetesinin önde gelen kadınlarından biri olan Züleyha'nın fitnesine karşı güçlü iradesiyle direnirken arkadan gömleği yırtılan Hz. Yusuf, iffet ve ismetin timsali olarak ortaya çıkmaktadır. Hz. Yusuf'un model kişiliğini oluşturan bu nitelikler arasında onun iffet konusunda sergilemiş olduğu ahlâkî olgunluk özellikle dikkat çekmektedir.

İffetlerini koruma ile ilgili Kur'an'da birçok emir varken, günümüz insanının, özellikle de gençlerin bu değerlerden habersiz gibi davranmaları ve gayri meşru yaşam tarzlarını meşru gibi görmeleri, toplumun ne kadar değer kaybına uğramış olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca toplumda iffet denilince, sadece kadınların akla gelmesi de yanlış bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki Kur'an-ı Kerim'in Nur ve Ahzab surelerinde iffetlerini korumayla ilgili emirler anlatılırken hitap, erkeğe ve kadına ayrı ayrı vurgu yapılır. Cinsiyet unsuru dikkate alınarak "iffetli kadın karakteri" ve "iffetli erkek karakteri" inanan insanlara, edinilmesi bir kişilik özelliği olarak sunulur. Kur'an'da iffet timsali olarak iki kişiden söz edilir. Erkeklerden Hz. Yusuf, kadınlardan ise Hz. Meryem'dir. Ancak biz, bu bildirimizde Hz. Yusuf'un örneğini sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Hadis, İffet, Hz. Yusuf, Rol model.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

BUHÂRÎ'NİN EL-CÂMÎU'S-SAHÎH'İNDE GEÇEN HADİSLERDEKİ GÖÇ AHLAKININ GÜNÜMÜZDE UYGULANABİLİRLİĞİ/APPLICABILITY TODAY

Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN
Fırat Üniversitesi, emineerdogan@firat.edu.tr

ÖZET

Buhârî, Kitâbu menâkıbi'l-ensâr'da göçle ilgili sekiz bab başlığına ve ilgili rivâyetlere yer vermiştir. Bu bab başlıklarına bakıldığında, Rasulullah (s.a.s.)'ın hicretten sonra kendilerine yardımcı olan, onları barındıran ensârdan olma isteği, Habeşistan'a hicret, Hz. Aişe'nin Medine'ye hicret etmesi, Rasulullah'la birlikte sahâbenin Medine'ye gelmesi ve Hz. Peygamber'in, Allahu Teâlâ'ya “Ya Rabbi! Ashabım için hicretini tamamla!” şeklindeki hadislere yer verildiği görülmektedir. Rasulullah'la birlikte sahâbenin Medine'ye göçü hakkındaki bab altında zikredilen ilk bilgi, bol hurmalıkların bulunduğu Medine'ye hicret'in, Rasulullah'a rüya yolu ile önceden bildirilmiş olmasıdır. Çeşitli sıkıntı ve eziyetler karşısında müslüman kimliklerinden taviz vermedikleri için ve Allah rızasını gözeterek sahâbenin hicret ettiği bizzat bir sahâbî tarafından aktarılmıştır. Herhangi bir menfaat karşılığında göçün gerçekleşmediğini somut bir şekilde ortaya oymak için Uhut'ta şehit olan muhâcir Mus'ab b. Umeyr'in yeterli miktarda meta bırakmaması hasebiyle var olan ihramının tüm bedenini kefenlemeye yetmediği ifade edilmiştir.

Müşriklerin psikolojik savaşları; herkesin kendisinden memnun olduğu, fakiri, yoksulu gözetken Hz. Ebûbekir gibi şahısları da hicret etmeye mecbur bırakmıştır. Bu mecburiyet, huzur ve refah içinde Allah'a ibadet ve taatta bulunma isteğinden kaynaklanmaktadır. Hz. Ebubekir, Mekke yıllarında Habeşistan'a göç için yola çıktığında, ona emân veren ve himayesine alan İbnu'd-Dağine adında bir kabile reisi ile tekrar Mekke'ye dönmüştür. Araplardaki asabiyet anlayışı sebebiyle onun, evinde ibâdet etmesine müsaade edilmiş, ancak insanların Müslüman olmalarından endişe ettikleri için dışarıda ibadet etmesi yasaklanmıştır. Ancak Hz. Ebûbekir bir süre sonra evinin dışında bir mescit inşa ederek birçok kişinin dikkatini celbetmiştir. Bu sebeple Hz. Ebûbekir, Allah'ın muhafazasının kendisi için kâfi geldiğini söylemiş ve İbnu'd-Dağine'nin emân ve ahdinden vazgeçmesini istemiştir. Bir müddet sonra Hz. Ebûbekir, Medine'ye hicret için hazırlanmış; ancak Rasulullah bir müddet beklemesi gerektiğini beyan etmiştir. Günümüzde de Müslümanları göçe sürükleyen psikolojik savaşlar, eza ve cefalar bulunmaktadır. Biz, müslüman ilk neslin hicret ahlakı ve uygulamalarının günümüzdeki karşılıkları üzerinde durmakta ve bir hadisçi nazarıyla Buhârî'nin ilgili rivâyetleri yorumlama ve değerlendirme yönüne temas etmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Göç, Buhârî.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE TAKLİT KARŞITLIĞI (AFGANÎ, ABDUH VE MUSA CARULLAH ÖRNEĞİ)

Doç. Dr. Mustafa ÜNVERDİ

Gaziantep Üniversitesi, mustafaunverdi@yahoo.com

ÖZET

Çağdaş İslam düşüncesi, son iki asırda İslam coğrafyasında başta geri kalmışlık sorunu olmak üzere, Müslümanların içinde buldukları problemlerle ilgilenen ve bu bağlamda eğitim, bilim, teknik, ekonomi ve sosyal meselelerde terakki edebilmek için teorik ve pratik çaba sarf eden ilim adamlarının ürettiği düşünce olarak tarif edilebilir. Mısır, Anadolu, Hint Alt Kıtası ve Asya'da merkezileşen bu düşünceyi temsil edenlerin üzerinde durdukları belli başlı konular, eğitimde reform, dini düşünceyi ihya ve ıslah, siyasi birlik ve iktisadi kalkınma gibi konulardır. Dini düşüncenin ihyası ve siyasi birlik için öngörülen unsurların başında ise taklidin reddi gelmektedir. Çağdaş düşünürlerden Cemaleddin Afgani, Muhammed Abduh ve Musa Carullah Bigiyef gibi isimler, mezhep olgusuna kökten karşı olmamakla birlikte, taassuba neden olan ve Müslümanların siyasi ayrılığına sebebiyet veren bir mezhepçiliği tamamen reddetmişlerdir. Onlar, taklit yerine fikrî hürriyetin ve içtihadın yeniden işlevselleştirilmesi düşüncesini savunmuşlardır. Tebliğimizde, özellikle bu üç düşünür özelinde çağdaş İslam düşüncesinde akılcı düşüncenin geliştirilmesi, çoğulcu yorumun önünün açılması ve taassup merkezli mezhepçiliğin reddine ilişkin görüşlerini ele alacağız. Böylece günümüzde İslam aleminde mezhep merkezli bölünmelerin sona ermesi için ne gibi önerilerin olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İman, inanç, ahlak.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

KUR'AN-I KERİMDE MODEL İNSAN: HZ. YUSUF

Dr. Öğr. Üyesi Enver BAYRAM

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, enbayram@mynet.com

ÖZET

Yaşadığımız dünyada bize örnek ve model olacak insanlara ihtiyacımız vardır. Örnek ve model insanların başta gelenleri de peygamberlerdir. Kur'an incelendiğinde görülecektir ki; Allah, Peygamberleri kavimlerine örnek ve model insan olmaları için göndermiştir. Kavimlerinden de örnek ve model insanlar olan peygamberlere uyulmasını istemiştir. Kur'an'ın bize örnek ve model olarak sunduğu peygamberlerden bir tanesi de Hz. Yusuf'tur. Hz. Yusuf'un model hayatı bize kendi adıyla isimlendirilen surede anlatılmaktadır. Hz. Yusuf kardeşleri tarafından çok kıskanıldığı için kuyuya atılmıştır. Daha sonra köle olarak Mısır'a getirilmiş ve Mısır'ın maliye bakanı tarafından satın alınmıştır. Evin hanımı Züleyha'nın kendisine yaptığı ahlaksız teklifi reddetmiş sonunda hapse atılmıştır. Orada insanlara Allah'ın varlığını ve birliğini anlatmış, bunun yanında onların rüyalarını tevil etmiştir. Hapisten çıktıktan sonra devlet hazinesinin başına getirilmiştir. Yöneticilikteki başarısıyla devletini zengin bir konuma getirmiştir. Yöneticiliği sırasında kendine gelen kardeşlerini yiyeceklerle uğurlamıştır. İkinci gelişlerinde ise Hz. Yusuf onlara kendine ve kardeşine yaptıklarını hatırlatmış ama onları affetmiştir. Daha sonra anne ve babasını Mısır'a getirtmiştir. Böylece Hz. Yusuf'un çocukluğunda gördüğü rüyası gerçekleşmiş oldu. Yusuf suresi Hz. Yusuf'un hayat hikâyesinden bahsettiği gibi onun maruz kaldığı sıkıntı ve musibetleri de anlatmaktadır. Surede sabrı ve imanı bu sıkıntı ve musibetleri aşan Hz. Yusuf'un örnek ve model insan oluşuna vurgu yapılmaktadır. Çünkü o, kendine onca kötülükten sonra kardeşlerini bağışlamış, kendine yapılan ahlaksız teklifi reddetmiştir. Bunun yanında o, idareci olarak devlet hazinesini en iyi şekilde idare etmiştir. Rüya tevilleriyle ilim sahibi olduğunu göstermiştir. Böylece o, merhametiyle, sabrıyla, iffetiyle, ilmiyle, yöneticiliğiyle hem kendi kuşağına hem de kendinden sonra gelecek kuşaklara örnek ve model insan olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hz. Yusuf, insan, model, örnek, Kur'an.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

İNANCIN İMAN HAYATINA YANSIMASI BAĞLAMINDA DEİZME ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Erol ÇETİN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, erolcetin_er@hotmail.com

ÖZET

Âleme müdahale etmeyen bir Tanrı anlayışını temele alan deizmin, insanların Tanrı'yla olan münasebetlerini izah edebilme noktasında ciddi bir açmazla düştüğü görülmektedir. Deizmin öne sürdüğü şekliyle, tamamen aşkın olan ve âleme hiçbir şekilde müdahale etmeyen bir Tanrı anlayışından hareketle, inananların dini duygu ve düşüncelerini tatmin edebilmeleri neredeyse imkânsız hale gelmektedir. İnsan sadece inanmakla kalmayıp aynı zamanda bu inancını iman hayatına aksettiren bir varlıktır. Bu bağlamda deizmin insanları hayata yansımaları olmayan kuru bir inanca mahkûm ettiğini öne sürenler olmuştur.

Deizmin ulûhiyet anlayışının insanların iman hayatına yönelik çok büyük bir tehdit oluşturduğu iddiası, deizme getirilen en ağır eleştirilerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda deizmin pratik ateizm olduğunu iddia edenler dahi olmuştur. Buradan hareketle insanın; duasına, yalvarmasına, pişman olmasına, tövbesine, hüznüne ve neşesine tamamen duyarsız kalan bir Tanrı'ya inanması ya da inanmaması arasında herhangi bir farkın olup olmadığının ciddi bir tartışma konusu olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüz dünyasında deizmin ulûhiyet anlayışına yönelik önemli eleştiriler yapılıyor olsa da dünya ve ülkemiz genelinde deizmin yaygınlaştığına dair ciddi kaygıların olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda bazı insanların özgürlük, kendi olma, dilediği gibi hareket etme, inancını pratiğe dökmeyi gereksiz görme, sadece aklıyla her türlü sorunu çözebileceği kanaatine sahip olma vb. nedenlerden dolayı hayatlarında ilahi bir gücün etkin olmamasını isteyen bir tutum sergilediklerini söylemek mümkündür. Sonuç olarak bu çalışmada deizmin âleme müdahale etmeyen Tanrı anlayışının insanların inançlarını pratiğe dökmelerini neredeyse imkânsız bir hale getirdiği savı felsefî bir bakış açısıyla ele alınarak bu iddianın doğruluk payının olup olmadığı hususu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Deizm, Tanrı, İman, İbadet.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

İSLAMOFOBİK DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞIN PSİKOLOJİK KURAMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Mehmet Emrullah DURAN

Selçuk Üniversitesi, emrullahduran@selcuk.edu.tr

ÖZET

Günümüzde bireyler ve toplumlar siyasi, ekonomik, dini, askeri çıkarlar için medya ve siyasi otoriteler tarafından yönlendirilmeye çalışılmaktadırlar. Bireyleri ve toplumları etkilemek ve yönlendirmek için önemli bir bilim olan psikolojiden her zaman yararlanılmıştır. İslamofobik düşünce ve davranışların psikolojik kuramlar açısından incelenmesi eskiden olduğu gibi günümüzde de popülerliğini sürdüren İslamofobi hakkında bu tür düşünce ve davranışların temelini anlama bağlamında önem arz etmektedir. Bireylerin dini seçimlerinden dolayı dışlanmaya ve fiziki, psikolojik baskıya maruz bırakılmalarının nedenlerini araştırırken kin ve düşmanlığa sebep olan duygu, düşüncelerin psikolojik temellerini anlamadan açıklamaya çalışmak her zaman nakis kalacaktır.

İki bin dokuz yüz doksan altı kişinin hayatını kaybettiği 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra İslamofobi ve İslamofobik çalışmalar büyük bir yaygınlık kazanmıştır. Zamanla Yahudi düşmanlığı ve yabancı düşmanlığının yerini alan İslamofobi, Müslümanlara yönelik korku, önyargı ve şiddete sebep olmaktadır. İslamofobi dünya literatüründe küresel bir soruna bulunmuş etiket bir kavramdır. Her geçen gün artarak ve kronik bir hal alarak artan İslamofobiyi tek bir sorun veya nedenle açıklamaya çalışmak yanlış olacaktır. Çünkü dini, ekonomik, politik nedenleri olan İslamofobi daha tam olarak kabul gören bir tanım ile açıklanamamıştır. Bu da Batı toplumlarının bu konuda düşüncelerinin tam olarak netleşip oturmadığını göstermektedir. İslamofobi'nin zihin yapısını anlamak için sırasıyla, biyolojik yaklaşım, davranışçı yaklaşım, psikanalitik yaklaşım, sosyal yapısalcı yaklaşım ve hümanistik yaklaşımın bireylerin neden diğer bireylere karşı dini inancından dolayı korku fobisinin oluştuğunu, kendisi ile aynı düşünceyi paylaşmayan kişilerden kendisini koruma refleksinin neden geliştiğini anlamaya çalışıp anlatmaya çalışması bakımından, konunun derinlemesine anlaşılması bağlamında hayati öneme sahip olduğu açıktır.

Avrupa da yaşayan İslam Dinine inanan bireylerle diğer dinlere mensup veya hiçbir dine inanmayan bireyler bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da bir arada yaşama mecburiyetindedirler. Nasıl dün gerçekleşen olaylar bugün gerçekleşen olayların sebebini teşkil ediyorsa bugün gerçekleşen olaylar ve düşüncelerde yarının, geleceğin gerçekleşmesi muhtemel olaylarını belirleyecektir. Bu sebeple dünün ve bugünün yanlışlarını, hatalarını yarınlara yeni nesillere taşımamak adına sadece Avrupa da yaşayan bireylere değil tüm insanlığa görev düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eurabia, Xenophobia, Şiddet, İslamofobik Düşünce.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

PLATON VE ARİSTO FELSEFESİNDE EDEBİYAT SANATININ ONTOLOJİK TEMELLERİ

Dr. Araş. Gör. Hacı SAĞLIK
Çukurova Üniversitesi, hkahta@gmail.com

Araş. Gör. Mehmet AKINCI
Çukurova Üniversitesi, makinci@cu.edu.tr

ÖZET

“Edeb” kelimesinden türeyen “edebiyat” kavramı gerek sözlü gerekse yazılı olarak insanın duygu ve düşüncelerini güzel bir dille yani estetik bir şekilde ortaya koyan bir sanat dalıdır. Bu sanat dalının ortaya koyduğu verilerin varlıksal boyutu Antik Yunan’da tartışılmıştır. Antik Yunan düşüncesinin önemli filozoflarından biri olan Platon genel itibari ile sanatı- edebiyat da dâhil- varlık anlayışı (idealar görüşü) bağlamında taklidî (*mimesis*) ve duygulara hitap eden bir eylem olarak kabul etmiştir. Ona göre bu âlem idealar’ın birer kopyası, sanat da bu âlemin kopyası olduğundan sanat -doğal olarak edebiyat da- kopyanın kopyasıdır. Bu şekilde o, edebiyat sanatını da taklidin taklidi ve duygulara hitap eden bir eylem olarak görüp onu değersiz bir faaliyet olarak telakki etmiştir. Platon’un öğrencisi olan Aristo ise hocasının aksine sanatı –edebiyat sanatı da dâhil olmak üzere - değerli bir eylem olarak görür. Onun edebiyat sanatı ile ilgili görüşleri de varlık felsefesine göre şekillenmiştir. O tek tek varlıklardan hareketle genel varlıklara yani tümellere ulaşır. Aristo, bireysel olarak varlıklardan hareketle ortak bir anlama ulaşmayı ve kavramların zihinde yaratılmasını değerli olarak kabul eder. Edebiyat sanatına da bu ontolojik anlayışla yaklaşan filozof onu bir yeniden yaratma edimi olarak kabul ettiğinden ona bir değer de atfeder. Aristo *Poetika* adlı eserinde edebiyat türlerini *tragedya epos ve komedy*a olarak üçe ayırır ve edebiyatın *mimesis, katharis ve ekstasis* olmak üzere üç temel işlem gerçekleştirmesi gerektiğini belirtir. Buradan hareketle bu çalışmamızda biz, Platon ve Aristo’nun genelde sanata özelde ise edebiyata yönelik görüşlerinin genel felsefeleri çerçevesinde ontolojik temellerini karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken her iki filozofun felsefesinden hareketle sosyal bilimlerin ve felsefenin temel yöntemleri olan, anlama, yorumlama, mukayese etme, eleştirme ve sonuç çıkarma metotlarını kullandık.

Anahtar Kelimeler Platon, Aristo, Sanat, Edebiyat, Ontoloji.

2. ULUSLARARASI MEVLANA İLAHİYAT VE FELSEFE KONGRESİ GAP ZİRVESİ

MODERNİTENİN DİNİ: DEİZM

Doç. Dr. Veysi ÜNVERDİ

Mardin Artuklu Üniversitesi, veysinet@hotmail.com

ÖZET

Çağdaş dünyada insanların dini tercihleri arasında yer alan deizm, çeşitli saiklerle yükselen bir inanç biçimi olarak görünmektedir. Esasen geçmişte Hıristiyanlığa karşı oluşmuş bir tepkinin sonucu olarak ortaya çıkmış görünen bu inanç türü, klasik kelimeler kaynaklarında “Berahime” denilen grupla ilişkilendirilebilir. Zira her ikisi de peygamberliği reddeden ve insan aklını yeterli gören bir anlayışa sahiptir. Bununla birlikte deizm, felsefi arka planı olan entelektüel bir inanç biçimi olarak da görülebilir. Batıda XVII. yüzyıldan itibaren aydınlanma ve Rönesans ile birlikte gelişen Hıristiyan karşıtlığı sekülerizmi doğurmuş ve bu da modern dünyada farklı şekillerde kendisini göstermiştir. İşte deizm, insan aklının ve/veya deneyiminin hakikatin temelini oluşturduğu savunusu ile modernitenin doğal/zorunlu sonucu olarak görünmektedir. Bu inanç biçimi, dinin emir ve yasaklarla kurumsallaşmış biçimine köklü bir biçimde karşı çıkar ve insan için akıl, vicdan, fitrat, tecrübe, toplumsal örf gibi referansları yeterli görür. Bildiride, deizmin ideal bir dünya için öngördüğü söz konusu referansların yeterliliği ve semâvî dinlerin dayanağı olan nübüvvet müessesesinin zorunluluğu üzerinde duracağız. Bu bağlamda deizmin yapısı ve Mu'tezile'nin salah-aslah prensibi etrafında Tanrı'nın insana insan için bir rehber göndermesinin zorunluluğu, tebliğimizin ana konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deizm, Modernite, Sekülerizm, Akıl, Doğal Din.

